



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 12. De requisitis ad debitam recitationem horarum canonicarum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

146.

Porro Ecclesiasticum præceptum est, non tantum de recitandis horis canonicis, sed etiam de modo eas recitandi, in cap. Dolentes, De celebratione Missarum, in quo distincte præcipitur in virtute obedientiæ, vt diuinum officium, nocturnum pariter & diurnum, quantum Deus dederit, studiose celebretur pariter & deuo e. Aduerbia enim, studiose & deuote, modum declarant, vt de e patet. Ac prout ibidem glossa tangit: studiose, pertinet ad officium oris, quo debent horæ canonicæ pronuciari voce articulata (ex Clemen. 1. De celebratione Missarum & ex Extrauag. prima, De vita & honestate Clericorum) id est, ita vt recitans seipsum intelligat, & alter cum quo recitat, intelligatur ab illo: atque vicissim ipse illum recitantem intelligat. Qua de causa iuxta Nauarrum in Enchir. cap. 2. num. 99. peccat contra tale præceptum, qui cum balbutientibus, aut versus notabiliter anticipantibus dicunt horas, nisi animum habeant eadem repetendi. Et ratio est, quod non intelligant id quod ab illis dicitur. Deuote vero, pertinet ad officium cordis, seu interioris dispositionis animæ, quæ sit attenda diuino officio, habeatve mentem præsentem ad id quod lingua foris sonat.

CAP. XII.

De requisitis ad debitam recitationem horarum canonicarum.

SUMMARIUM.

- 147 De difficultate, An interior attentio in recitatione horarum canonicarum præcipiatur ab Ecclesia.
- 148 Rationes cur pars affirmans videatur tenenda.
- 149 Obligatio iterandi recitationem horarum canonicarum, si ea fuerit sine interiore attentione.
- 150 Quod non teneatur qui ad iterationem horarum canonicarum, si eas recitavit animo orandi, & cum debita deuotione, etiam si non recitauerit animo satisfaciendi suo debito: dummodo voluntate mutata velit eam recitationem factam esse ad satisfaciendum eidem debito.
- 151 Attentio necessaria in recitatione horarum canonicarum que sit.
- 152 Triplex distinguitur.
- 153 Attentio ad sensum verborum non est quidem necessaria: procuranda tamen est ab eo, qui est illius capax, & ab aliis supplenda per pietam meditationem.
- 154 Duo requisita ad attentionem in recitatione horarum canonicarum necessaria, vt satisfiat principio imponentis illam.
- 155 Quando euagatio animi in recitandis horis canonicis sit peccatum mortale.
- 156 Obligatio recitandi horas canonicas, est sub peccato mortali, quod vni. um committitur illarum omnium omissione, & quantum.
- 157 Peccatum eius qui proponit non recitare, aut recitat dormitans.
- 158 De recitatione que sit alternatim, documentum cum explanatione aliquot dubiorum.
- 159 Explicatio dubij, An vt horas canonicas sic & alias preces obligatorias liceat recitare alternatim.
- 160 De his qui balbutiendo, & syncopando horas canonicas recitant, de que is qui intra ipsam recitationem funguntur officio auocante ab illa.
- 161 De recitatione parui officij B. Virginis, officij defunctorum, psalmorum gradualium, & penitentialium.
- 162 Continuatio requisita ad debitam recitationem horarum canonicarum: & iusta de causa fieri possit illius interruptio, sine obligatione ad iterationem.
- 163 Is qui officium interruptum cum proposito repetendi, quando teneatur repetere.
- 164 De eo, quod distincte horæ canonicæ non debeant immediate continuari: & an laudes ab officio nocturno, & huius partes possint diuisim recitari.
- 165 Decades Rosarij B. Virginis possunt ad modum horarum canonicarum diuisim recitari.
- 166 Ordo requisitus ad debitam recitationem horarum canonicarum, & quatenus peccetur non seruando eum.
- 167 Difficultas de eodem ordine respectu Missæ.

- 168 De Breuiario ex quo recitanda sunt horæ canonicæ vt satisfiat præcepto.
- 169 Ex quo debeant Religiosi recitare, & ex quo beneficiarii: & quid de his qui beneficia habent in diuersis diocesis, vel sunt extra locum in quo habent beneficium.
- 170 An satisfiat præcepto, recitando quidem ex alieno Breuiario, sed approbato: quidque in eare dispensatio Papa operetur.
- 171 Quid possit in eadem re Episcopus: ac de peccato quod committitur mutatione Breuiarii in recitandis horis canonicis.
- 172 De peccato quod committitur dicendo officium vnius diei pro officio alterius diei, quatenus sit vel non sit mortale.
- 173 De potestate vtendi nouo Breuiario Romano, facta per Bullam Pii V. eidem Breuiario præfixam.
- 174 Ad satisfaciendum præcepto Ecclesie, debent horæ canonicæ voce præferri: ita vt recitans audiatur, si non ab aliis, saltem à seipso, & ab alio cum quo recitat.
- 175 An satisfiat qui presens dum cantatur in choro, ipse recitat summissa voce.
- 176 Recitatio publica horarum canonicarum fieri debet in Ecclesia, nec licet additis choro, abesse ab ea, sine iusta causa.
- 177 Quatenus peccent per talem absentiam, & priuentur distributiombus.
- 178 De loco requisito ad recitationem factam priuatim.
- 179 De tempore requisito ad debitam recitationem horarum canonicarum: atque quale peccatum committatur non seruando illud: & de iusta causa excusante ab eo.
- 180 De eo quod non satisfiat præcepto Ecclesie recitando horas canonicas pridie aut postridie illius diei quo sunt recitandæ, de que conseruetur quam in eadem recitatione sequi licet respectu temporis.

SEPTEM requiruntur ad debitam recitationem horarum canonicarum: attentio, integritas, continuatio, ordo, qualitas, locus, & tempus accommodatum: de quibus sigillatim dicendum.

De attentione requisita.

SECTIO I.

DE hac D. Thomas & ipsius interpretes 2. 2. quæst. 83. ar. 13. Sotus in lib. 10. De iust. & iur. quæst. 5. art. 5. Nauar. in Enchir. cap. 25. num. 105. 106. 107. & late in tract. de oratione, cap. 13. ac passim recentiores: & inter eos ex nostris Greg. à Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 2. puncto 10. §. Circa quartum, Azor in 1. par. Infit. Moral. lib. 10. cap. 12. Lessius, De iustit. & iure lib. 2. cap. 37. dubit. 11. & plenius Suarez in tract. 4. De relig. tum lib. 3. cap. 4. & 5. tum lib. 4. cap. 26. ad illiusque intelligentiam faciunt dicta à nobis in lib. 4. cap. 10. se & 5.

Verfatur autem in controuersia, An per præceptum deuote celebrandi officium diuinum, in antememorato cap. Dolentes datum, obligatio imponatur tam ad attentionem interiorem, quam ad exteriorem, habendam in recitatione horarum canonicarum. Aliqui enim existimant ad solum exteriorem habendam, obligationem imponi: adeo vt non peccet quis mortaliter, nec teneatur recitata repetere, si integre pronunciet omnia, neque exterius occupet se rebus iis, cum quibus interna attentio nequit consistere: quantumcumque interius sponte distrahatur, diuageturque mente.

Alij vero putant imponi tam interiorem, quam exteriorem attentionem: & ideo si quis recitet, se sponte interius occupando alienis cogitationibus, est exterius omnia pronunciet, ipsum & mortaliter peccare transgressione memorati præcepti, & rigorosi, & dati in re graui: & teneri repetere, tanquam eum qui non satisfecit obligationi sibi impositæ. Vtroque referunt locis citatis Azor quæst. 6. Lessius num. 63. & 64. & Suarez cap. 26. num. 2. & 3. posteriorumque sententiam sequuntur.

Et merito: quia deuotio est actus internus, requirens internam attentionem ad diuina. Quare Ecclesia præcipiendo officium diuini celebrari deuote, non iniungit solum deuotionem externam, postquam in eo vt quis gerat se exterius in mo-

dum

dum orantis, sine interna: cum sine hac, illa non sit deuotio, sed deuotionis simulatio; & per consequens non solam exteriorum attentionem, sed simul cum ea interiorem adiungit. Accedit quod Ecclesia deuotam recitationem horarum canonicarum præcipiat tanquam actum orationis, qua per suos legatos ac ministros colloquatur cum Deo. Quapropter requirit (*multo magis quam colloquium cum terreno Principe*) vt fiat reuerenter & attente, quo exaudiatur. Adde & tanquam actum laudis Deo debita, quam deest gratam ei esse: qualis non est exterius tantum sonans sine interiore deuotione & attentione: vt patet ex querimonia, cuius meminit Dominus noster, Matth. 15. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Vnde Apostolus ad Ephes. cap. 5. monet cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. Ad quæ verba D. Hieronymus ait: Audiant hi, quibus in Ecclesia est psallendi officium, Deo non voce sed corde cantandum, &c. Quod refertur in cap. Cantantes, dist. 9. 2. vbi glossa habet hos versus commendatos à Nauar. in citato cap. 13. num. 1.

*Non vox, sed votum, non musica cordula, sed cor
Non clamans, sed amans cantat in aure Dei.*

Ecclesia igitur censenda est, in recitatione horarum canonicarum cum exteriori deuotione & attentione interiori præcipere: quia hæc illi necessaria est (virtualis scilicet) vt censetur actus virtutis religionis, atque idoneus ad hominis Christiani finem supernaturalem quaerendum. Quoniam autem districte & sub obedientia præcipit, obligationem imponit sub mortali. Quod quidem peccatum Azor bene notat in eod. cap. 12. quæst. 5. tantum esse vnum, sicut tantum est vnum præceptum, quo ipsa recitatio horarum canonicarum præcipitur. Cui cum superaddatur iniunctio, vt illa fiat studiose & deuote, atq. adeo cum interiori attentione, modus est præcepti, non autem nouum præceptum: ita vt ipsam quidem violari possit duobus modis contingere nimirum in omittendo horas canonicas, & indebite recitando eas: ipsam tamen violationem non esse duplex peccatum: vt nec violationem præcepti de confessione; quæ potest contingere tum omittendo eam, tum faciundo eam non seruatis necessariis circumstantiis.

De obligatione ad iterationem earundem horarum, constat quidem inter sententia propolice auctores, eam contingere, si quis illud recitet animo tantum capiendæ recreationis in eo legendo, vel intelligendi gratia, aut memorie mandandi ea quæ cõtinet: vt etiam alium docendi id ipsum officium: non autem animo satisfaciendi debito suo. Nonnulli sunt tamen, vt Medina in Cod. De oratione quæst. 16. qui putant, eum qui recitat animo orandi ac satisfaciendi suo recitandi debito, etiam si sponte distractus fuerit, atque adeo mortaliter peccauerit, non teneri repetere, eo quod substantiam præcepti præsterit: perinde ac ille qui debitum reddidit ex aliquo prauo affectu, satisfacit obligationi, qua ex iustitia tenetur reddere, nec requiritur vt denuo restituat. Quam opinionem Azor in citata quæst. 6. & Lessius in memorato cap. 37. num. 68. volunt non carere probabilitate. Sed contraria, cum Azor probabiliorem esse addit, tenenda est cum cæteris: supposito quod diximus præceptum de recitandis horis canonicis esse tantummodo vnum: quod tamen transgredi contingat, tam recitando sine attentione, quam non recitando: vnde sequitur vt hoc, sic & illo modo, ipsum non impleri: & per consequens ad satisfaciendum ei, iterationem requiri. Videri potest Suarez in citato cap. 26. à num. 25.

De eo vero qui recitauerit cum debita attentione animo que orandi, sed sine animo satisfaciendi debito suo, quia proponit denuo recitare ad satisfaciendum: dubitatio est, an teneatur recitationem iterare. De qua allatis in utramque partem authoribus & rationibus disputat Suarez in eodem cap. 26. à num. 7. ad 13. Et quamuis pars affirmans tutior sit bonosque auctores habeat: nimirum Medinam, Ledesinam, & Nauar. quibus Azor assentitur in sequenti quæst. 8. In rigore tamen negans, vt in eodem Suarez bene ostendit, potest teneri, sicut tenuerunt ab ipso relati Aragon, Greg. à Valent. & Vasquez. Ratio est, quia ille qui horas canonicas recitare vult, debitoque modo recitat, etiam si non habeat voluntatem recitandi

ex obligatione, neque ad præceptum implendum; sed solum pro arbitrio, & cum proposito iterum recitandi ad satisfaciendum suæ obligationi: nihilominus re ipsa facit totum ad quod est præceptum. Illud enim non est aliud, quam vt horæ ipsæ canonicæ semel in die recitentur. Quare ex vi præcepti nihil amplius tenetur, quam ad efficiendum vt talis recitatio prout impletia est præcepti, non maneat inuolutaria (cum id ex natura rei, sit contra obedientiæ virtutem) sed illa prior nolitio retractetur per contrariam voluntatem: qua impletio præcepti, voluntaria reddatur: non quidem effectiue, quia nullus effectus præcedit suam causam: sed obiectiue seu tanquam obiectum affectus obediendi; qui requiritur de iure nature ad vitandum peccatum, quod committitur (etiam si externa præcepti executio plene interueniat) per defectum interioris affectus obediendi: nisi inconsideratio forte excuset; prout idem Suarez declarat pluribus. An beneficiarius recians horas sine attentione, perinde tenetur ad restitutionem fructuum, ac omitens recitare: dicitur suo loco in sequenti lib. 30. tractat. 3. cap. 4. sub finem.

Documenta de eadem attentione.

SECTIO II.

Spes tantia ad exteriorum attentionem in choro, videnda sunt apud Nauar. in tract. de orat. cap. 16. vbi de illius impedimentis 80. conclusiones habet; & cap. 17. vbi de eiusdem adiumentis habet 50. De interna attentione, aliquot documenta pro præxi subiiciemus.

Primum est, in memorato cap. Dolentes non præcipi attentionem actualem; id est, vt recitans attendat actu ad ea quæ recitat. Nam quamuis id vile sit & procurandum; ob humanæ mentis tamè fragilitatem, quæ tantopere obnoxia est euagationibus, ipsum est moraliter impossibile. Sufficere ergo potest virtualis attentio: siue vt recitans proponat se velle attendere, neque postea, *quantumcumque distrahatur*, contrarium propositum habeat; prout censetur habere: actuali quidem, is qui non vult attendere: virtuale vero is qui aduertit se euagari, cogitando res à sua oratione alienas, nec nititur mentem reuocare ad attentionem debitam.

Secundum est, talem attentionem esse triplicem ex D. Thoma 2. 2. quæst. 83. art. 13. vnam ad verba, ne in eis erretur; siue male, siue vnum pro alio pronunciando, siue aliqua omittendo. Alteram ad sensus verborum, quam habere non possunt, qui sunt ignari idiomatis, in quo pronunciandum est. Et tertiam ad finem orationis, seu ad personas ad quas illa dirigitur: nimirum ad vnam, aut omnes sanctissimæ Trinitatis personas, aut ad angelos, vel alios Sanctos: aut etiã ad rem pro qua assequenda oratio funditur; nempe ad aternam beatitudinè & ad gratiam, virtutisque necessarias ad eam consequendam. Cuiusmodi attentionem, vt & primam, omnes recitantes habere possunt, & debent vt satisfaciant præcepto, de quo nobis est sermo: cum non sit dubium, quin, prout ante habitum est, ipsum detur de recitatione horarum canonicarum, vt de actu quodam præstantissimæ virtutis, puta religionis. Esse autem actum virtutis, nulli actui contingit, nisi fiat cum deliberatione, & sine aliquo debito (alioqui enim non humanus, sed potius bestialis censeretur) neque deliberatio est sine attentione, seu quærentia ad id quod agitur, & ad finem in quem dirigitur.

Secundam autem attentionem habere, non est necesse, vt argumento est, quod plerique idiotamatis ignari adstringantur præcepto recitandi horas canonicas; quod nequirent alioqui implere: vt patet de morialibus. *Et quod dolendum est*, de non paucis viris. Adde nec eam necessariam esse omnino ad pietatem orationis, ad quam sufficere potest, vt quis eam offerat Deo, secundum sensum illorum verborum, quo eam in Ecclesia Catholica intelligunt pij doctique viri: prout habet Greg. à Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 2. puncto 10. §. Circa quartum. Quæ cum ita sint, relinquatur ad satisfaciendum præcepto Ecclesie in hac re, sufficere vt quis sancta verba, præscripta ab Ecclesia, recitet animo orandi, laudandi; Deum; ea reuerenter dirigendo ad ipsum, atque intendendo singula accipere in eo sensu quo Ecclesia accipit; & petere eadem quæ ipsa in illis petit; ac illum iis laudibus celebrare quibus ipsa celebrat.

Tertium

Tertium documentum est. Procurandum nihilominus esse, nec negligendam secundum ipsam attentionem: quia quamuis non sit in præcepto sicut alia duæ, & absque ea, si cætera non desint, oratio meritoria & satisfactoria esse possit: requiritur tamen ad spirituales mentis refectionem; iuxta illud prioris ad Corinth. 14. Si orem lingua, spiritus meus orationis autem mea sine fructu est. Aduerte autem eum qui ob ignorantiam idiomatis non potest tali refectione gaudere accomodando perceptionem sensus verborum ad pios in Deum resque diuinas affectus: posse alia ratione: nempe ut interea dum sensum ipsum verborum non assequitur, aliquid pium de humanitate vel diuinitate Christi meditetur. Nam ut ad citatum D. Thom. ar. 2. docet Caiet. licitum est dum sacra verba pronuntiantur, meditari aliquid pium, cum non sit necesse ad verba attendere, nisi quantum sufficit, ut in illis non erretur.

Aduerte tamen cauendum esse excessum, quo tanta sit attentio ad alia, ut nulla habeatur ad verba; quia censeretur indiscreta, tanquam tollens eam quæ est necessaria ad orationem vocalem; quandoquidem externa prolatio verborum sine vlla attentione interiore ad ea, nullam potest rationem habere ascensus mentis ad Deum, necessarii ad orationem: & per consequens nec sufficere potest ad impletionem præcepti dati de aliqua oratione: quale est illud de quo agimus. Hanc doctrinam tract. 4. de religione lib. 4. cap. 26. num. 23. Suarez approbat, pro eaque faciunt quæ idem tractat in præced. lib. 3. cap. 4.

154.

Quartum documentum est: ut prima & secunda attentio censetur haberi sufficienter ad implendum præceptum de quo agimus, requiri minimum duo, ut notat Sotus lib. 10. de iust. & iure, quæst. 5. art. 5. concl. 7. vnum est; ut orandi initio quisque attendat quid agere aggrediatur: prout, ex Nauarro in Enchir. cap. 25. num. 105. ceteri potest attendere is etiam, qui breuiarium petit vel accipit animo satisfaciendi huic obligationi: aut eundi ob id ad Ecclesiam: ita ut interrogatus, quare tale faciat responderetur vere, sed id facere ad satisfaciendum obligationi recitandi horas canonicas. Alterum est, ut talem attentionem non interrumpat inter orandum: nihilve consulto faciat, per quod animum suum à priori attentione distrahi deprehendat. Nam que ille qui aduertens, se res à preceptione alienas cogitare, non nititur animum reuocare ad attentionem, peccat mortaliter, neque satisficit proposito præcepto; prout facile est ducere ex dictis præcedenti sectione: sed (quæ est communis sententia teste Nauarro in seq. num. 106.) transgreditur illud; quia etiam si non habeat actuale propositum non attendendi, sicut ille qui expresse non vult attendere: habet tamen virtuale, sicut ille qui occupat se in rebus exterioribus, quæ non patiuntur secum interiorem attentionem ad deuote recitandum necessariam. Exemplum talis, idem Nauarro. consequ. num. 107. ponit de scribente aut legente aliena ab iis quæ recitat: quem ait peccare mortaliter, nisi cum excuset aut inaduertentia, seu quod non aduertat illud quod facit, esse contrarium attentioni necessariæ ad recitationem: aut paruitas, seu quod parum sit quod interea recitatur: aut necessitas aliqua vel vrbantitas, ut si respondendum sit aliquid, vel subscribendum epistolæ, aut aliquid simile faciendum à recitante cum aliis: qui proponat postea supplere illud quod socij interea recitant. Adde, quod à Caiet. traditum approbat Sotus loco cit. etiam si quis aliena à sua recitatione voluntarie cogitet, ipsum quousque se inde à preceptione distrahi aduertat, semper reputari inaduertentem diuagari: atque adeo excusari ab omissione præcepti dati de attentione habenda in recitatione horarum canonicarum.

155.

Postremum documentum est: Euagationem mentis culpabilem, cum qua horæ canonicæ recitantur sine attentione, rationem culpæ mortalis accipere ex eo suo effectu: non modo cum fuerit deliberata, directæque volita: sed etiam cum volita indirecte: ut censetur, tum quando quis sufficienter aduertit se euagari nec attendere ad diuinam orationem: sed per casualitatem & supinam negligentiam de eo non curat, permittitque se euagari: tum quando quis etiam si non velit esse distractus, tamen voluntarie occupat se in actionibus, siue interioribus, siue exterioribus quæ in ipso impediunt, nec secum patiuntur attentionem necessariam ad diuina: ut si agi-

tet animo aliquam difficilem quæstionem philosophicam; vel occupet se in aliqua exteriori actione, magnam attentionem mentis requirentem: aut quamuis non magnam requirat, ut induere se vestibus suis, aut lectum suum sternere vel cubiculum verrere: tamen se nouit ita comparatum, experientiaque didicit: quod in illis occupatus orans, deficiat in attentione ad orationem necessariam.

Qua tamen in re non oportet nimis scrupulosum esse: quia, ut Suarez habet in eod. cap. 26. num. 24. ad veritatem & substantiam orationis diuinæ, minima attentio mentis sufficit; cum sufficiat, tum ad habendam intentionem orandi, tum ad hoc vt oratio sit actus humanus, seu proueniens à libera voluntate. Quare consequenter sufficit ad impletionem præcepti Ecclesiastici de oratione ea, quæ sit recitatione horarum canonicarum: præsertim cum Ecclesia non præcipiat attentionem interiorem, secundum alium modum, quam eum qui necessarius est ad exteriorem recitationem horarum canonicarum, vt ea sit actus virtutis religionis, ac debitus Dei cultus.

De integritate requisita.

S V E T O III.

DE hac occurrunt aliquot documenta notanda, quæ Nauarro persequitur in tract. de orat. c. 10. & post ipsum Azor. in 1. parte Moral. Instit. lib. 10. cap. 7.

Primum est, mortaliter peccare, non modo eum qui omnes horas canonicas vnus dici omiserit, sed etiam eum, qui vnam ex illis; imo & qui vnus notabilem partem. De hoc iam egimus in præced. cap. ipsumque esse communi consensu receptum Azor notat loco cit. quæst. 3.

156.

Secundum est. Omissione omnium septem horarum canonicarum in vno die, committi tantum vnum peccatum mortale. Ifud est Nauarro. in præced. cap. 7. num. 6. pro eo plures alios citantis: & communem sententiam esse, Azor quoque notat in sequenti quæst. 4. Probatur autem ex definitione horarum canonicarum, quæ idem Nauarro, ibidem numero primo habet ex Turretremata: quod sint oratio publica, sub certo numero psalmodum, lectionum, & aliorum huiusmodi, à sanctis Patribus ad laudem Dei ordinata, & per septem congruentes horas distributa. Si enim horæ canonicæ sint vna oratio, vt hæc definitio ostendit; illarum omissio erit vnus orationis omissio, & ideo vnum peccatum: quod tamen sit æqualis culpæ cum septem omissionibus, quibus singulæ horæ, singulis diebus hebdomadæ essent omisæ.

Vbi aduerte cum iisdem authoribus ibidem, non esse in hac re voluntatem omittendi confundendam cum omissione. Nam hæc existente vna, illa potest esse multiplex: dum sapius intermissa reuocatur; vel sapius interrupta renouatur: sicutque vt Nauarro. habet in seq. num. 7. Ille qui vno die vel hebdomada, vel mense, vel anno, horas suas canonicas omisit recitare, non censetur integre vel sufficienter, dicendo eas se omisisse vno die, aut vna hebdomada, aut vno mense vel anno, si deliberatam voluntatem omittendi haberit pluries in die vel hebdomada, &c. Non enim declarat plene suorum peccatorum numerum: utpote non declaratis quantum potuit vicibus, quibus cum peccato mortali proposuit non recitare.

157.

Tertium documentum est, Proponentem omittere horas canonicas vniuersas aut notabilem earum partem, peccare mortaliter: de eoque & pœnitere & confiteri debere suo tempore; quantumcumque postea mutato proposito, eas debite recitet. Ifud est Nauarro. in eodem cap. 7. num. 9. Pro quo facit, quod, vt idem num. 10. & 11. notat, communiter recepta sententia sit, actum interiorem cæteris paribus, æque bonum esse vel malum sine exteriori, ac cum illo; hoc est, spectatum per se; & vt exterior natus est ex eo proficisci, perinde ac spectatum, prout ex illo idem exterior proficiscitur de facto, bonum esse vel malum. Ratio est: quia actus interior secundum se, eius est speciei in genere moris, cuius est exterior ab ipso proficiscens, vnde pariter & æque bonus est vel malus ac ille. Adde quod obligatio sit confitendi omne peccatum mortiferum, etiam tantummodo internum ex Concilio Trident. sess. 14. cap. 5. can. 7.

Quartum

157.

Quartum documentum est, Peccare cum qui ex obligatione horas canonicas dormitans ita recitat, ut nesciat an erret necne, & an dicat vel audiat quod dicitur. Neque à mortali excusabitur, nisi animum habeat supplendi postea tales defectus, & intra eandem diem suppleat: aut nisi illi sint in parua quantitate. Istud est Nauar. in sequenti cap. 9. num. 5. Probatur vero, quia sopitus sensibus, ut fit in somno, non habetur rationis usus sufficiens ad actionem moraliter bonam, qualem esse oportet horarum canonicarum recitationem, quæ est actus religionis inter virtutes morales nobilissimæ: imo qui ex speciali Ecclesiæ præcepto, debet perfici cum attentione, adeoque cum particulari aduertentia rationis, ad id quod recitatur. Quamquam tamen, ut idem Nauar. ibidem num. 9. qui sic resistit somno obrepenti inter recitationem, ut pronunciet suas horas cum tanta attentione, ut saltem videat se non amittere verba, aut versiculos psalmi; aliorumve quæ dicere debet, excusatur à peccato, tanquam non succumbens tentationi. Quia tamen res non vacat periculo succumbendi; merito addit idem Nauar. quod ei qui se videt valde somno grauari, securius sit subsistere & aliquantisper obdormire; ac deinde conceptum officium resumere, quam cum tam periculosa tentatione pugnare. Maiore ratione dixit in præcedenti num. 7. periculosum esse, quod quis ex itinere fatigatus, lecto decumbat cum proposito recitandi in eo memoriter completorium; quia si obdormiat cum omissione partis notabilis, mortaliter peccat; si scibat aut scire debebat, quod attempta sua complexione & consuetudine, talibus temporibus obdormire, nec expergeri solitus sit. Ratio est, quia talis omisso voluntaria est sufficienter ad tale peccatum. Id quod in aliis casibus pariter locum habet, cum sub obligatione peccati mortalis recitandum est aliquid, & ille cui talis obligatio incumbit, cum periculo probabili partem notabilem omittingit ob irrepentem somnum, vel petit lectum quasi ibi recitaturus, vel se constituit in situ accommodato ad somnum, sedendo vel iacendo, nihil curans de obdormitione. Nam somnus tunc obrepens, & solutionem debiti pensis impediens, non excusatur à mortali peccato: quia est impedimentum voluntarium.

158.

Quintum documentum est, Integram censerì eam horarum canonicarum recitationem, quæ fit cum socio alternatim: ita ut præcepto de ea dato satisfaciatur qui siue in choro, siue extra chorum eas recitat dicendo vnum dimidium psalmorum per eam alternationem, & audiendo alterum dimidium: itemque audiendo orationes, capitula, lectiones, antiphonas, responsoria, & alia quæ secundum consuetudinem chori, vel eorum, qui simul recitant, dicere non solet nisi vnus vel duo. Hoc communi consensu receptum esse notat Azor. in 1. part. Moral. Instit. cap. 7. quæst. 5. idque ob communem consuetudinem: cuius vim & sufficientiam ad propositum documentum stabilendum, Nauar. in eod. tract. De oratione cap. 10. num. 17. ex eo ostendit: quod ipsa sit generalis à toto Christiano orbe recepta; atque in rebus incertis, interpretis omnium certissimus sit consuetudo: argumento cap. Cum dilectus, De consuetudine. Quod verum est, ut in aliis rebus, sic & in Ecclesiasticis, ex cap. Ecclesiasticarum distinct. 11.

Explicatio aliquot dubiorum.

Primum est, An obligationi suæ satisfaciatur, qui priuatim recitat cum socio nullam talem obligationem habente. Ad quod affirmatiue respondendum est, ut respondeat Azor in seq. quæst. 6. tenetque Suarez in tract. 4. De religione libro 4. cap. 25. num. 2. tum quia id potest fieri in choro iuxta cap. 1. De celebr. Missarum; tum quia consuetudo sic habet: tum etiam quia cum tali recitans, perinde ac cum alio, potest recitare, partim dicendo, partim audiendo omnia. Quod aduerte procedere quantumcumque socius ille recitet sine interna attentione, dummodo sic pronunciet ut omnia ab altero intelligantur. Rationem reddit ibidem Suarez: quia talis attentio non iniungitur ab Ecclesia, sed liberam ei relinquit, sicut ipsam recitationem: neque ex vi cooperationis attendere obligatur: quia ille hunc subleuat in recitando, nec ad aliud tenetur, quam ad ita dicendum ut obligatus cum quo dicit, censerì potest suam obligatio-

nem implere, partim dicendo, partim audiendo attente, quæ ille recitat.

Aduerte vero obiter ex eodem in sequenti num. 3. alternationem versus retinendam esse non minus cum plures, quam cum duo tantum simul recitant: quia consuetudo Ecclesiæ talis est in choro: cuius modum recitandi imitari in priuata recitatione valde laudabile est: cum instituat ad supplendum vices recitationis faciendæ in ipso choro. Non licet igitur in dicendis psalmis cum plures duobus simul recitant, versus sigillatim iuxta numerum personarum dicere, ita ut vnus dicat solus vnum versus, alter alterum, tertius tertium, &c. cæteris audientibus, sed oportet ut vnus ex vna parte, & duo ex alia vel bini & bini, &c. recitent. Omninoque, ut notat Suarez in eodem cap. 25. num. 2. in recitatione extra chororum danda est opera, ut is alternationis modus teneatur in priuata recitatione, quia seruatur in choro: namque is est ritus quam approbat Ecclesia.

Secundum dubium est, An si recitet quis cum pluribus, teneatur attendere ad verba omnium. Respondet Azor in seq. quæst. 7. satis esse, ut ad verba, quæ à pluribus pronunciantur, perinde attendat, ac si ab vno dicerentur.

Tertium est, An quando cum socio horæ canonicæ recitantur, sufficiat audire orationes, capitula, responsoria, & lectiones quæ ab alio dicuntur. Ad hoc idem quoque in quæst. 8. respondet affirmatiue, & post eum Suarez, in eod. cap. 25. num. 4. & 5. & ante illum Sylu. in verbo Hora, quæst. 7. Cuius responsionis ratio hæc est, quia in recitatione horarum canonicarum id quod vnus dicit, reputatur dici ab omnibus, quando ex rationabili causa fuerit ita consuetum; maxime sciente Ecclesia nec reprobante.

Quartum dubium est, An licita sit prædicta alternatio dicentis & audientis, in recitatione aliarum precum dicendarum ex obligatione, v.g. psalmorum penitentialium dicendorum ex voto, vel ex impositione Confessarij, aut officij defunctorum ex libera promissione, vel ex impositione Confessarij, vel ex fundatione, & sic de cæteris. Ad quod ex Palud. in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 2. conclus. 2. Nauar. in eodem tract. cap. 10. num. 19. affirmatiue respondet. Nec immerito: quia non apparet ratio, cur in his potius quam in horis canonicis id videri debeat illicitum. Locum autem id etiam habet cum plures sunt, quorum singuli tenentur ad integram recitationem, ut cum festum singuli vouerunt recitare psalmos penitenciales; vel singulis talis recitatio est in penitentiam imposita à Confessario, & sic de cæteris: excepta obligatione dicendi Missam, quia plures obligati ad singulas Missas dicendas non satisfaciunt, si vnus eam dicat, & alij ministrando ei, ac respondendo audiant. Rationem reddit Paludan. quia hic nec per se nec per alium faciunt id, ad quod tenentur (nempe ad dicendam Missam) sicut faciunt ij qui cum alio preces prædictas recitant. Nam censentur dicere vnam partem per se, & alteram per alium quem audiunt, receptum ecclesiæ morem obseruantes.

Quintum dubium est, An pari ratione licitum sit coronam aut rosarium, quod vocant Beatæ Virginis, recitare alternatim cum alio ad satisfaciendum obligationi, qua quis ex voto, vel ex mandato Confessarij, aut Superioris adstringitur quinquies aut sexies recitare Dominicam orationem, & quinquages, aut sexages salutacionem Angelicam. De hoc late disputat Nauar. in eodem cap. 10. num. 20. & aliquot sequentibus, ac tandem concludit licitum esse. Id quod Azor approbat in cit. cap. 7. quæst. 10. quia inquit tuta conscientia possumus huiusmodi pensum interpretari reddendum esse eo more, quo horarum canonicarum officium exoluitur.

Reliqua documenta.

Sextum documentum est, quod Nauar. in eod. cap. 10. num. 9. tradit: inquiring, non satisfacere præcepto recitandi horas, eos, qui dum cantant aut recitant, omittunt tantam partem versus, deglutendo, corrumpendo & syncopando verba, syllabas, vel literas, quanta sufficit ut ex omissis & corruptis fiat notabilis pars horæ. Qui enim id agunt, omittunt partem notabilem horarum, nec recitant integras: & per consequens nec implent præceptum de recitandis datum. Adde quod in ea re, sicut & in recitando sine attentione

& deuotione) specialiter contraueniant prohibitioni Ecclesie in cap. Dolentes, De celebratione Missarum, & in Clement. 1. cod. tit. & in Concil. Basiliensi sess. 21. §. Qualiter horarum canonicarum sint dicendæ extra chorum: cuius verba sunt. Quoscumque beneficiarios, seu in sacris constitutos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc Sancta Synodus; ut si orationes suas Deo acceptas fore cupiant, non in gutture vel interdentes, seu deglutendo & syncopando dictiones vel verba: sed reuerenter verbis distinctis, siue soli, siue sociati cum aliis, officium diurnum nocturnumque persoluant. Aduerte tamen ex Azorio in seq. quæst. 11. istud procedere, cum quis diuinum officium persolvens verba mutila & decurtata profert scienter: nõ autem cum id facit vitio lingue, vel consuetudine quadam ingenua, seu quodammodo in naturam verba; neq; in ea (vt ipse addit) quantumcunq; non nihil peccatum sit, obligatio est repetendi taliter dictas preces horarias: quoniam seruatum fuit illud, quod erat de precepti substantia; sicut nec repetendus fuit baptismus ab ignaro lingæ Latinæ, datus sub hac forma. Ego te baptizo in nomine patris, & filii, & spiritui sancti, ex cap. Retulerunt, De consecrat. dist. 4.

Septimum documentum est; Illos qui inter horarum canonicarum recitationem ex officio vel Superioris iussu occupantur in pulsanis organis, ac ponendis libris, aut thurificandis altaribus (vnde fit vt aliquam partem diuini officij nec proferant, nec audiant) satisfacere obligationi recitandi, quantumcunq; talem partem non dicant per seipsos. Ratio eĩtquam habet Arago. 2. 2. quæst. 83. art. 12. sub finem: quod cum illi ad celebratam diuini officij occupantur in eare, totus chorus suppleat pro ipsis: ita vt satis dicere existimentur; dum ministrant dicentibus.

161. Vltimum documentum est: Eos qui vtuntur breuiario Romano ed. to à Pio V. non peccare peccato omissionis partis notabilis diuini officij, si non recitent quot die officium, quod vocant paruum Beate Virginis: nec diebus in eorum breuiario notatis, officium defunctorum, psalmos penitenciales, & psalmos graduales. Cæteros autem tali omissione peccare, quando breuiarium, aut regula secundum quam recitant, generaliter præcipit omnibus taliter recitari. Priorem huius documenti partem habet Azor in memorato lib. 10. cap. 7. quæst. vltim. & in seq. cap. 16. quæst. 3. & 4. ex bulla eiusdem Pij V. præfixa ipsi breuiario Romano: per quam et si idem Pontifex voluerit retineri vltimum receptum in aliquibus Ecclesiis, officium paruum B. Virginis recitandi in choro: tamen liberum reliquit recitantibus extra chorum; tam hoc quam alia memorata omittere: sicque liberauit ab obligatione recitandi. De quo Suarez tract. 4. De religione lib. 4. cap. 13. num. 13.

Posteriorem vero partem habet Nauar. de oratione cap. 10. num. 4. & probat. Quoniam ea ratione tales preces constituntur pars horarum canonicarum, de quarum citatione datur præceptum. Secus esset vero, vt ille addit, si præciperetur duntaxat tales preces recitari in tali vel tali particulari Ecclesia, vel à talibus canonicis, aut talibus Clericis; quia tunc obligarentur tantum illi, qui essent de ea Ecclesia, vel de eorum clericorum collegio. Quos non excusari, dicentes officium suum extra chorum, intelligitur ex eo quod ipse Nauar. ibidem subiungit ex D. Thom. Scholasticum beneficiarium obligari in scholis, recitare officium defunctorum, quod in sua Ecclesia toties vel toties; his, vel illis diebus ordinari debet: non autem illud quod dicitur extraordinarie ad preces alicuius, vel ad sepeliendum defunctum. Videri potest Suarez in prius memorato cap. 25. à num. 7. ad 12.

De continuatione requisita.

SECTIO IV.

162. AD debitam recitationem horarum canonicarum non requiritur talis continuatio, quæ nullam admittat interruptionem. Ea enim licite interrumpi potest aliquibus dictis, aut factis interpositis ob iustam interuenientem causam, & accedente voluntate continuandi, ac perficendi quod relictum fuerit, statim ac iustum impedimentum, cessauerit. Tunc autem maxime iusta causa interuenire censetur, inquit Azor in eodem lib. 10. cap. 8. quæst. 3. cum opus est concio-

nem vel audire vel habere, aut rem diuinam facere, aut Superioris iussu officium aliquod exequi, aut quodcumq; virtutis opus perficere, aut quid aliud ad salutem, aliæque bona siue nostra siue proximi necessarium; dummodo tamen nequeat in aliud tempus differri. Quod addo, quia indignum est loquentem cum Principe benigne audiente, ceptum sermonem interrompere non modo sine causa, sed nec cum causa, quæ patiatur dilationem in aliud tempus. Pienius & accommodate ad quorundam vsum, de his Nauar. loco cit. num. 70. De oratione cap. 16. à num. 64. ad finem vsque; qui legendus est, quoniam multa habet, quæ referre nimis longum esset; ideoq; contenti erimus aliquot documenta tradere, quibus comprehendamus in communi quæ spectant ad continuationem de qua agimus.

Primum est diuinum officium inceptum, & iusta de causa ininterruptum continuari postea posse, nec esse opus repetere quod iam dictum fuerit. Flo. habetur ex Medina in Cod. de orat. quæst. 16. sub finem, & ex Nauar. loco cit. num. 70. & 71. Id quod Azor non modo approbat loco cit. quæst. vlt. sed etiam in præced. quæst. 6. locum habere vult, quantumcunq; interruptum fiat sine iusta & legitima causa: vt fit per risum, iocos, aut sermones alioquin otiosos & vanos: quia licet peccetur, tam per talia verba vel facta illicita, quam per interruptionem diuini officij sine iusta causa; tamen in tali casu perinde ac in præcedenti, seruantur illa quæ pertinent ad substantiam præcepti de recitatione horarum canonicarum. Nam vt Nauar. habet in sequenti nu. 75. interpositio ex eo solo, quod sit mala, neminem obligat ad recitationem horarum iterandam ab initio. Vnde si interruptio fiat absque animo habendi recitata pro non recitatis, sufficit sequentia proficere ad satisfaciendum obligationi recitandi: quia interpositio alterius actus impertinentis, nõ annihilat actum intentum, nec facit adeo discontinuum, vt impediatur præcedentia cum sequentibus constituere quiddam moraliter vnum: nisi forte tam magna tamque impertinens esset interpositio, vt incepta alicuius horarum canonicarum recitatio, merito conferretur adeo discontinua, vt finita potius esse quam interrupta, deberet prudentis arbitrio estimari.

Neque in tali casu (quod Nauar. addit) satisfieri obligationi continuandi, nec interrumpendi diuina officia, impositæ per septimum Concilium Toletanum his verbis, relatis in cap. Nihil, 7. quæst. 1. Nullus absque præuente patetis molestia minister, vel Sacerdos eum ceperit, imperfecta officia, præsumat omnino relinquere. Si quis autem temerarie hoc præsumperit, excommunicationis sententiam sustinebit. Vbi aduerte ex eodem Nauar. in præced. num. 63. non esse liberum ceptam orationem interrompere, quantumcumque liberum fuerit eam incipere; sed peccare eos, qui sine causa omittunt illam etiam cuius initium non fuit obligatorium. Ratio est: quia si vituperabile est sermonem cum terreno principe isochoratum, sine causa abrumperet nec continuare ipso aures præbente: multo magis erit vituperabile sic inire colloquium cum Deo Rege Regum, vt sine tantæ maiestatis respectu, pro sola animi libidine, nullaq; urgente causa iustitiam interrupto, ad alia nos ipso vidente applicemus. Aduerte igitur eiusmodi interruptionem fieri: tum loquendo tum audiendo, tum etiam agendo aliena à recitatione: quæ si prophana sint, nec valde vtilia, augent culpam; & specialiter reprehenduntur in cap. Dolentes, De celebratione Missarum: sique sint turpia vel indecètia, à mortali excusari nequeunt, propter notabilem in Deum irreuerentiam. Quod si pia fuerint vel alias honesta & necessaria, ac breuia, excusatio poterit esse omnino à peccato, prout declarat Suarez in præced. cap. 24. in fine.

163. Secundum documentum est. Eum qui horas canonicas ceptas interrumpit animo & voluntate non continuandi reliquum quod superest, sed repetendi id quod iam recitauit, non satisfacere præcepto de recitandis illis, si tantummodo continuet quæ restant, nec repetat præcedentia iam recitata. Illud est Nauar. ibidem nu. 73. Debet autem sic intelligi ex Azorio in cit. cap. 8. quæst. 7. vt locum habeat, quando ab initio interruptionis recitans habuit voluntatem recitandi: non autem quando habuit aliquanto post: quia tunc sicut ei liberum est assumere nouam illam voluntatem repetendi;

ita etiam est liberum eandem relinquere, & sequi interruptionis initio habitam, vt *supponitur*, continuandi omnium absque iam recitatorum repetitione. Hanc suam doctrinam Azor illustrat exemplo audientis Missæ sacrum in die festo; qui si ab initio habeat in animo audire aliud, vt præcepto Ecclesiæ satisfaciatur, debet illud audire: prout docetur in seq. lib. 19. num. 23. Quod si non habuerit eum animum cum audiret; sed postea eo audito conceperit voluntatem adhuc aliud audiendi, potest ab ea recedere & ratum habere, facrum à se auditum, esse ad satisfaciendum præcepto Ecclesiastico de ipso audiendo.

164. Tertium documentum est. Quamuis horæ canonicæ sint tantum vna oratio, vt habitum est in præced. sectione, documento 2. eas tamen non esse absque interruptione continuandas, quemadmodum constat ex communi Ecclesiæ consuetudine: quod etiam nomen ipsum indicat; ex eo enim dicuntur horæ canonicæ, quod sint preces certis diei horis diuersis deputatæ per sacros canones; ex eodem Nauar. in præced. cap. 3. num. 26. De quibus horis postea in particulari, cum dicitur de tempore ad earum recitationem requisito. Hic tantum monendum est, prædictarum precum partes distinguere in nocturnum officium diuinum, & in diurnum: hocque rursus in matutinas laudes, primam, tertiam, sextam, nonam, vesperas, & completorium; atque vt addit Nauar. nu. 27. de nocturno intelligitur illud Psal. 118. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, de cæteris vero, illud aliud. Septies in die laudem dixi tibi.

De quibus non est quidem dubium, quin à se inuicem diuidi possint, sed an pariter possint laudes matutinae, ab officio nocturno, & partes huius, à se inuicem quando ipsum fuerit triplex, vt in *sestus duplicibus & semiduplicibus*, aliqua dubitatio est. Tenendum autem videtur cum Nauar. in memorato cap. 3. num. 28. & 64. laudes posse diuidi ab officio nocturno, sicut fit in die natiuitatis Domini, dum illis interponitur prima Missa: quia sunt pars ab illo distincta, perinde ac sex reliquæ horæ: vt argumento est, quod initio earum Deus in adiutorium meum intende, perinde repetatur ac in initio cæterarum: perindeque hymnum proprium habeant. Vnde colligit Nauar. in tali diuisione, quando finitur nocturnum, dicendum esse Pater noster, & cum postea incipiuntur laudes, idem iterum dicendum esse: cum Aue Maria: quia id seruatur in cæteris horis, quæ seorsim ab aliis recitantur: idemque effectus omnium merito videtur, cum par sit ratio. Quamquam vsus ita inualuit vt eum officio nocturno laudes ita coniungantur, vt pro vna hora canonica habeantur, omissoque Pater & Aue continentur: quod quidem non fit in aliis horis quando coniunguntur: sed pro earum initio, dicitur Pater & Aue Maria, excepto completorio, in quo dicitur tantum Pater noster, & hoc non statim initio, sed post lectionem breuem. Adde, quod Azor in ante cit. cap. 8. quæst. 4. approbat ex Nauar. in cit. num. 64. tria nocturna officia posse à se inuicem diuidi iusta de causa. Pro argumento Azor ipse adfert quarundam Ecclesiarum consuetudinem, qua pro defunctis vnum tantum nocturnum officium recitatur cum laudibus. Addere etiam potuit consuetudinem recitandi partium officium B. Virginis, qua vno die vnum: alio aliud nocturnum recitatur. Quidquid autem idem Azor contradicat, consentaneum videtur, quod Nauar. ibid. monet, quando fit ea nocturnorum diuisio, dicendum esse Pater noster, cum prius finitur: & Pater noster, cum Aue Maria, cum posterioribus inchoatur, quia consentaneum est in ea re id sequi, quod videmus seruari in aliis similibus.

165. Quartum documentum est. Illud de horis canonicis vnius diei proxime dictum, quod quamuis sint vna oratio, possint tamen secundum primarias suas partes, distinctis horis recitari: pari ratione dici posse de corona Beatæ Virginis, continente quinq; primarias partes, quarum qualibet constat vno Pater noster, & decem Aue Maria, nempe cum fuerit aliquo die recitanda siue ex voto, siue ex impositione Confessorij: siue ex aliqua regula, cui nos adstrinxerimus: id rationabili aliqua de causa ita fieri posse, vt vna eiusmodi pars vna hora: & alia, aliis diuersis horis recitentur intra eandem diem. De quo tractat Nauar. in eodem tractatu, cap. 10. à nu. 37. vsque ad finem: inter cætera adferens has rationes num. 40. tum quod negari non possit, quin corona per partes,

eodem die dicta diuersis horis, sit eodem die dicta: & consequenter satisfactum sit obligationi dicendi eod. die: tum quia quinq; decades corona, licet per se singulae sunt indiuisibiles, secundum illud vnum Pater noster, & decem Aue Maria, quibus vnaquæque constat: comparatæ tamen alia cum aliis, diuisibiles censeri possunt, sicut censentur horæ canonicæ. Tum demum sicut facultas dicendi horas canonicas diuersis horis præbet occasionem eas dicendi commodius, & cum frequentiore, continuationeque memoria diuinarum: ita & facultas dicendi præfatas decades diuersis horis, magnam præbet occasionem frequentius habendi memoriam Beatæ Virginis, & aliquid pium cogitandi. Quæ in contrarium facere videntur Nauar. ipse refert & soluit, cuiusque sententiam approbat Azor in seq. quæst. 8.

De ordine requisito.

SECTIO V.

166. Quadruplex potest esse istiusmodi ordo: vnus officij cum officio diuinarum dierum, alter diuersarum horarum eiusdem diei, tertius diuersarum partium eiusdem horæ, & quartum recitationis ipsarum horarum cum Missæ celebratione.

Quod attinet ad primum: tenendum est quod habet Suarez in memorato lib. 4. cap. 24. num. 3. quod cum rectus ordo postulet, & recepta Ecclesiæ consuetudo ita ferat, vt non inchoetur officium diei sequentis antequam complectum sit officium diei præcedentis, talem ordinem voluntarie inuertere sine iusta causa non carere culpa; quæ tamen de se non sit plusquam venialis: quia non derogat substantiæ orationis, quam horæ canonicæ constituunt, nec illam minuit: vnde fit, vt non contineat grauem deformitatem.

Quod attinet ad 2. Quis ordo requiratur ad debitam recitationem horarum canonicarum, communis vsus satis ostendit, quo nocturnum officium diurno præmittitur: & matutinae laudes, prima; prima, tertia; tertia, sexta; sexta, nona; nona, vesperinis precibus, & hæc completorium. Quomodo autem peccet, vel excusetur à peccato qui talem ordinem inuertit, declaratur his propositionibus.

Prima est. Talem non peccare mortaliter, dummodo absit contemptus, etiamsi absque iusta causa inuertat per incuriam & negligentiam. Hanc tenet Nauar. De oratione cap. 3. num. 67. cum D. Anton. Angel. & Syluestro: qui postremus in verbo Hora, quæst. 9. dicto 4. rationem tangit: quod talis ordo non fit de substantia præcepti, quod datum est de recitatione horarum canonicarum: cuius non pars, sed solum modus est talis ordo.

Secunda est. Eundem peccare venialiter, sine obligatione tamen iterandi horam iam recitatam. Hanc quoque habet ibidem cum iisdem Nauar. & in seq. cap. 21. num. 30. Et probatur: quia alienum est à ratione in diuino officio non seruare modum procedendi ab Ecclesia approbatum & visitatum: etsi recitatio, vt iam sufficienter facta, iteranda non sit de necessitate.

Tertia est. Excusari à peccato enim qui ordinem prædictum inuertit ex naturali obliuione: seu quia recitaturus horam posteriorem, vt tertiam, nullo modo aduertit se nondum recitasse priorem, vt primam. Ratio est: quia talis obliuio cum rationem habeat ignorantia inuincibilis, excusat omnino à peccato.

Quarta propositio est. Illam qui, etiam scienter, inuertit eum ordinem, excusari similiter à peccato, si iusta de causa id faciat. Ita quoque tenent memorati auctores. Et ratio est: quia vbi adest iusta causa, rationabiliter præsumitur excusatio de mente & voluntate Superioris præcipientis. Exemplum talis causæ Nauar. loco cit. ponit: si veniam ad chorum dum canitur tertia, necdum dixerim primam: tunc enim possum psallere cum cæteris, & postea dicere primam, vel aliam horam omissam. Imo etiam extra chorum ex Azorio in cit. lib. 10. cap. 10. quæst. 1. si post incæptam horam tertiam recorder me non recitasse primam, possum sine peccato illam prosequi animo & voluntate hanc postea recitandi. Idem iudicium esse quoque vult, si quis nondum recitata prima, rogetur aut inuitetur à socio, amico, vel familiari, vt tertiam recitet: ille vero debiti obsequij gratia, concedat illi

quod postulat. Cæterum siue cum iusta, siue absq; iusta causa fiat talis inuersio, necessarium est suppleri intra eandem diem quod ommissum fuerit: per tradita à Nauar. in eod. tract. cap. 10. num. 48. & aliquot seqq.

Quod attinet ad tertium, hoc est, ad ordinem eiusdem horæ, tenendum est quod Suarez habet in citato cap. 24. num. 5. cum graui peccato veniali, illum inuerti voluntarie siue iusta causa: vt si quis immutet ordinem psalmodum inter se, vel cum lectionibus, capitulis, hymnis, &c. Ratio est, quia tale quid nequit habere prætextum honestæ excusationis; videturque speciem quandam contemptus continere, cum inde corrumpatur ipsarum horarum quasi pulchritudo, & artificium, consistens in ordinata partium compositione inter se. Iusta causa autem interueniens potest à tali peccato excusare: qualis censetur obliuio alicuius partis, quam sufficit postea suppleri: nec necesse est obseruationem ordinis, iam recitata repetere: itemque occupatio grauis. Sic enim ex eodem auctore, si quis non habens librum ad dicendas lectiones, occurratque grauis occupatio quæ non patietur dicere totum officium matutinum, nisi dicat tunc quæ potest, vt hymnos, psalmos & cætera quæ habet in diurnali, potest talia dicere, & postea breuiario habito cætera suppleri.

167.

Quod attinet ad quartum difficultas est, An ordo qui requiritur ad recitationem debitam horarum canonicarum, sit non solum earum inter se, sed etiam cum Missæ celebratione: ita vt aliquarum recitatio hanc præcedere oporteat. Nam vt meminit Nauar. in cit. cap. 3. num. 68. post D. Anton. 3. part. tit. 13. cap. 4. §. 4. & Angelum in verbo Missa, num. 42. Hostiensis sentit peccatum mortale esse, Missam celebrare ante officij nocturni matutinarumque laudem, & prima recitationem: quod iidem auctores pluresque alij, de quibus Suarez in seq. num. 6. concedunt quidem de celebratione ante recitatum officium nocturnum & laudes matutinas, nisi iusta causa excuset: vt scandalum vel nimia retardatio populi, aliæ similes: eamque communem esse sententiam Nauar. habet in seq. cap. 21. num. 30. & cum eo Azor in cit. cap. 10. quæst. 4. Sed de celebratione ante recitatum primam, etiam factam sine iusta causa, D. Anton. ait non esse peccatum plusq; veniale. Angelus vero negat illicitam esse, quando prima est iterum dicenda in choro. Nauarrus autem sentit de rigore iuris, nullum in eo committi peccatum: licet dicat se in praxi non audere id sequi, vel consulere alteri: eo quod talis recitatio sit dispositio valde germana, ad Missam deuotius & reuerentius celebrandam.

Quod vero Sotus docet in lib. 10. de iust. & iure, quæst. 5. art. 4. Missam celebrare ante recitatum officium nocturnum & laudes, non esse peccatum plusquam veniale, Nauarrus ipse in eodem num. 30. refutat: quia id agere est contrarietate communi & peruersa consuetudini Ecclesiæ: ac etiam tacito eiusdem præcepto. Dum enim statuit vt matutine preces dicantur de nocte vel mane: Missa vero de die, tacite ordinauit, vt recitatio diuini officij matutini, esset præparatio ad Missæ celebrationem. Attamen plurimi recentiores in eo assentiunt Soto, quos Suarez loco citato commemorat. Inter quos Arag. 2. 2. quæst. 83. art. 12. dub. 5. ait id esse intrepide tenendum. Et Suarez ipse quamuis fateatur melius esse aliquatenus priorem sententiam tenere in praxi: nimirum cauendo sollicite ne absq; iusta causa coniungat vel nos in eo desicere, cum peccato saltem veniali non leui: vel alios nos cõsultentes, occasionem accipere liberius negligendi tam sanctam præparationem ad Missæ celebrationem, in aliquod detrimentum suum spirituale, atque aliorum forte scandalum. Quamuis inquam hoc ille fateatur, existimat tamen ipsam Soti sententiam esse simpliciter securam, & in rigore veram: quia prædicta consuetudo non fuit introducta intuitu ordinis de quo agimus: seu ad inducendam illius obligationem, ex qua recitatio matutini, fieret dispositio requisita ad Missæ celebrationem: sicut nec consuetudo celebrandi Missam ante meridiem, non item Vesperas, censetur introducta intuitu ordinis inter harum recitationem, & ipsam Missæ celebrationem.

Itaque licet dicatur congruenter Ecclesiæ consuetudini, quod matutinum debeat præcedere celebrationem Missæ, & vesperarum recitatio eandem sequi: quia tamen illa non

est per se introducta ad eiusmodi ordinem statuendum, is per ipsam non est alter in præcepto, quam quia ipsa est fundamentum, quo posito ratio dicat talem ordinem regulariter seruandum esse: non tamen sub mortali. Cæterum quidquid sit in speculatione, censuerim, cum in praxi res sit valde periculosa, nisi necessitas aperta urgeat non esse vitandum ea libertate: quia de mortali aut de veniali valde graui habenda est suspensa propter virorum timoratorum communem sensum: quo exhorrescunt Missam dicere non recitato matutino. Accedit quod Pius Quintus in breui, quod habetur in principio Missalis, in virtute obedientiæ præcipiat Missam dici iuxta ritum Missalis: & in principio rituum seruandorum in Missa, dicatur praua confessione, & saltem matutino cum laudibus absoluto, orationialiquantum vacet.]

De qualitate requisita.

SECTIO VI.

AD hanc qualitatem duo pertinent. Alterum est, vt Breuiariam ex quo horæ canonicæ recitantur, sit approbatum ab Ecclesiâ: quale est solum Romanum nouum iussu Pij V. editum; & alia quæ ante illud 200. annis, per statutum aut consuetudinem introducta fuerunt cum approbatione Sedis Apostolicæ. Quod constat ex Bulla eiusdem Pontificis, eidem Breuiario præfixa: per quam sic abrogantur cætera omnia Breuiaria, vt horas canonicas ex eis recitantes statuunt non satisfacere præcepto Ecclesiastico. Alterum est, modus recitandi: pro quorum plena intelligentia aliquot dubia occurrunt explicanda.

PRIMUM DVBIUM.

An quicumque tenetur horas canonicas recitare, satisfaciatur, recitando illas ex quouis alio Breuiario, quam approbato à ducentis annis, in suo Episcopatu.

Hoc tractat Nauar. de oratione cap. 19. num. 211. & aliquot sequentibus; tresque de eodem varias opiniones refert Azor, in prima parte Moral. instit. lib. 10. cap. 11. quæst. 1. Quid autem videatur in praxi tenendum propositionibus his explicatur.

Prima est, Formulam Breuiarij, hoc est, speciem & quantitatem precum ad quas tenentur Beneficij aut Religiosi choro addicti, aut initiati maioribus ordinibus, variam esse posse apud varios; quantumuis omnium sit communis obligatio. Hæc est Soti in 10. De iustitia & iure, quæst. 5. art. 4. concl. 1. Quam probat, quia iure quidem diuino ac naturali tales tenentur ad aliquas peculiare preces: sed quænam eæ sint, determinatum non est eodem iure: sed iuris tan. um humano: quod pro varietate locorum & temporum variatur, in istius rei determinatione, sicut passim folet quoq; in aliis determinationibus. Pro quo facit cap. In die, De consecrat. dist. 5.

Secunda propositio est, Clericum non satisfacere obligationi suæ, recitando horas ex Breuiario, quod in alio Episcopatu approbatum sit quidem: sed non in suo. Hanc Azor ibidem tenet cum Nauar. tam loco cit. quam in seq. cap. 21. num. 23. & cum Soto in memorata concl. 1. Confirmat: utq; maxime per cap. De his, dist. 12. quo præcipitur, vt vniuersusq; prouincie ciues, rectoresque Ecclesiarum vnum eundemq; in psallendo teneant modum quem in Metropolitana sede cognouerint institutum: nec aliqua diuersitate ordinis, vel officij à Metropolitana sede patiantur se disungi. Ad idem facit canon Placuit, eadem distinct. & canon Conuenit. De consecrat. dist. 5. At ex alio quam sui Episcopatus Breuiario approbato, horas canonicas recitans, non conformat se talium canonum præscripto. Accedit quod in Clem. 2. De celebratione Missarum, dispensetur cum Clericis Cardinalium, & Episcoporum familiaribus, vt possint se conformare illis in modo recitandi horas canonicas: quæ dispensatio necessaria non fuisset, si iidem familiares possent præcepto Ecclesiæ satisfacere, recitatione alterius Breuiarij, quam sui Episcopatus.

De hacre Nauar. in cit. cap. 19. num. 215. præmittens in præced. num. 214. contra directorium iuris (quod in verbo Hora sequuntur Angelus num. 12. s. 1. quæst. 1. Tabien. quæst. 10. & ante eos D. Anton. 3. parte tit. 13. cap. 4. §. 2.) propositionem

hanc

hanc procedere etiam quoad Clericum secularem ordinatum ad titulum sui patrimonij: quia quamvis non habeat beneficium, subditus est tamen Episcopo sui domicilij, illiusque synodalibus legibus parere tenetur in iis, quæ ad omnes æque pertinent: sicut recitatio officij diuini, æque pertinet ad habentes beneficium Ecclesiasticum, & ad non habentes. Cum Nauarro sentit Sotus loco citat. tunc est ea sententia: quam Suarez de religione tract. 4. lib. 4. cap. 23. numero quarto approbat; quia licet talis non tenetur choro assistere; tamen tanquam pars Cleri sui Episcopatus, tenetur se ei conformare; ad idque potest ab Episcopo suo cogi, vt ad aliquid spectans ad rectum Ecclesiæ propriæ ordinem, ab omnibus æqualiter custodiendum, ex memorato cap. Conuenit, etiam in recitatione priuata, quandoquidem ea subrogatur publicæ, quæ fit in choro.

169. Tertia propositio est, Religiosum, vt satisfaciatur obligationi quæ ei ex sua professione incumbit recitandi horas canonicas; debere sequi eam Breuiarij formulam, qua Sedis Apostolicæ approbatione vitur ordo regularis, cuius institutum professus est. Hanc Azor in supra citata quæstion. 1. probat ex eo, quod, iure canonico, Religiosi compellantur sui instituti & ordinis recitandi formulam tenere & seruare, vt intelligitur ex cap. De his, & cap. Placuit, distinct. 12. Eandem quoque ex directorio iuris tangunt locis citatis Angelus, & Tabienfis: itemque Syluester, nisi quod addat id procedere de bene esse. Aduerte autem ex Nauarro in fine eiusdem cap. 19. Religiosum cuius regula nihil de modo recitandi præcipit, sequi debere regulam Episcopi cui subest, aut si exemptus sit, sequi usum Romanum.

Quarta propositio est, quam ex eodem directorio iidem auctores habent, ordinatum & intitulum ad certam Ecclesiam, teneri dicere officium ibi consuetum: atque adeo secundum Episcopi sui specialem regulam si aliqua detur: alioqui secundum regulam Metropolitanam, ex Nauarro loco cit. Probatur vero propositio, quia non retineretur alioqui formulæ vnitas, quam in diuini officij recitatione seruandam, commendant sacri canones, vt patet ex antedictis. Aduerte vero obiter ex Syluester in cit. quæst. 1. dicto 6. Monachum præfectum Ecclesiæ seculari, debere sequi consuetudinem Ecclesiæ ad quam transit, si ad eam transferatur in perpetuum. Non item, si tantum ad tempus; sed debet officium suum monachale retinere.

Quinta propositio est, quam iidem adhuc tangunt ex doctrina D. Thomæ quodlibeto 1. art. 13. Habentem legitime beneficia in duabus Ecclesiis, debere vti formula quam tenet & seruat ea Ecclesia in qua habet beneficium dignius; *verbi gratia decanatum*, quantumvis pinguis habeat in altera, sed minus dignum vt simplicem canonicatum. Si vero habeat paria dignitate in vtraque Ecclesia, *verbi gratia duos simplices canonicatus*, vti debet formula quam seruat Ecclesia dignior. Sin autem Ecclesiæ sint pares dignitate, liberum erit ei vti qua maluerit formula, quæ in alterutra Ecclesia seruat, si in neutra resideat legitime; nimirum per dispensationem; aut quia neutrum beneficium residentiam requirit. Hanc propositionem quadripartitam D. Thomas non aliter probat, quam quod in tali re maior dignitas spiritalis præponderet minori, quidquid fit de emolumento temporalis: ratioque postulet vt nos conformemus potius iis cum quibus conuersamur quam cum aliis. Et si autem Azor in memorato cap. II. quæst. 2. eam dicat communiter receptam: nihilominus Suarez in citato cap. 23. num. 6. probabilius censet beneficiarium posse recitare horas canonicas secundum formulam receptam in diocesi in qua residet, non obstante quod diuersa sit ab vtitata in loco sui beneficij; quia valde expedit imitari honestos mores eorum inter quos viuimus, & firmum domicilium habemus: alibi habentes tantum quasi domicilium ad aliud quod tempus: pro quo non est necessarium assumere aliud Breuiarium: cum huius frequens mutatio merito vituperetur.

SECUNDVM DVBIVM.

An recitans horas canonicas ex Breuiario alieno quidem, sed approbato consuetudine ducentorum annorum, peccet mortaliter perinde, ac si recitaret ex reprobo, vel recitationem omitteret omnino.

170. Pro parte negante facit Syluester in verbo Hora, quæst. 12. cum quibusdam aliis apud Nauarro. De oratione cap. 19. num. 211. Pro affirmatiua autem plures ab eodem Nauarro citati in sequenti num. 214. Videntur autem cum eodem in reliqua parte eiusdem capituli propositiones hæ tenenda.

Prima est, Non esse peccatum, ne quidem veniale, quandoque vno vel altero die, aliqua de causa, quæ docto & bono viro iusta videatur, officium recitare ex Breuiario approbato quidem, alio tamen à nostro ordinario, cuius regulam sequi tenemur. Hæc patet ex eo, quod iusta causa excuset ab obseruatione præcepti humani: etiam si pro dispensatione recurrendum sit ad Superiorem, cum fieri potest. In exemplum autem iustæ causæ Nauarro num. 217. adfert necessitatem repentinam studendi, concionandi, prælegendi, iuuandi in recitando infirmum, vno vel altero die, aut Prælatum, aut amicum defessum.

Secunda propositio est, Cum dispensatione Papæ quemlibet possit licite sumere Breuiarium quod ei libuerit, dummodo talis dispensatio detur iusta de causa. Hæc quoad priorem partem patet: quia Superiori autoritatem habet dispensandi in sua lege. Quoad posteriorem vero; quia, vt Nauarro in præced. num. 204. argumentatur: licet is qui sine iusta causa per Superiorem dispensatus est, non peccet transgressione legis, *qui ei relaxata est*, si contraueniat: peccat tamen contra naturæ legem præscribentem quod debeamus conformare nos in bonum, cum iis quibuscum viuimus: quodque turpis sit pars, quæ non conuenit suo toti. Tale autem peccatum mortale erit aut veniale, pro qualitate inde sequuti magni aut parui scandali: quod ea de causa datur cæteris, prout Nauarro ipse ibidem notat.

171. Aduerte autem ex eodem in præcedenti cap. II. num. 24. & aliquot sequentibus: olim quidem Episcopus iusta de causa potuisse dispensare cum subdito suo, vt secundum formam alterius Episcopatus horas canonicas recitaret, eo quod potuit propriam Episcopatus formulam recitandi immutare, & persequens in ea dispensare, sicut & iuxta cap. 1. De consecrat. distinct. 3. instituire nouas festiuitates, ad quas sequitur ordinatio noui officij. Sed post editum à Pio V. Breuiarium, & promulgatum cum Bulla eidem præfixa, per quam Pontifex, pro summa sua autoritate, talem immutationem vetuit, & præcepit vt omnes Clerici in toto orbe Christiano, secundum formulam in eo Breuiario positam, horas canonicas recitarent, exceptis iis qui per Breuiaria ante ducentos annos composita & approbata recitabant; prædicta Episcoporum potestas suspensa est, propter abusus, quorum fit mentio in eadem Bulla: ita vt Clerici quoad formam Breuiarij seruandam in recitatione horarum canonicarum, iam non tenentur vt antea, lege speciali sui Episcopi, vel Archiepiscopi; sed vniuersali Summi Pontificis, quam infirmior tollere non potest nec limitare, ex Clemen. Ne Romani, De elect. Eandem obseruationem tangit Azor in 1. part. Moral. Inst. lib. 10. cap. 13. quæst. 11. De qua etiam Suarez in fine citati cap. 23. vbi bene monet in tali præcepto, sicut & in aliis Ecclesiasticis, Episcopum dispensare posse iusta de causa in vno aut altero casu occurrente: non autem eocedere dispensationem permanentem. Pro quo videnda sunt antedicta à nobis de dispensatione lib. 13. num. 190. & aliquot sequent. ac lib. 16. num. 18.

Tertia propositio est, Peccare eum qui sine dispensatione sufficienti frequenter mutat modum recitandi horas canonicas: nempe recitando aliquot diebus ex vno Breuiario, & aliquot aliis, ex alio pro suo arbitrio: ita vt viris doctis & piis, id nimium esse possit videri; quisquis sit ita recitans, siue beneficiarius, siue alius. Huius rationem tangit Nauarro in cap. 19. in fine num. 217. quod etiam si liberum ei esset vtrumque eligere, vt v. g. nouum Romanum, & Bisuntinum: non posset tamen tot mutationes iuste facere.

Quarta propositio est, Interdum ex alieno Breuiario re-

citare sine iusta causa, peccatum quidem est, sed non mortale: dummodo citra contemptum legis, tamque raro fiat, ut viro prudenti & docto non videatur notabilis audacia. Hanc Nauar. ibidem ex eo probat: quod eiusmodi mutatio tam rara, non videatur ita notabiliter contrariè menti institutoris Breuiarij, ut ad culpam mortalem, ea censenda sit peruenire.

Quinta propositio est, Beneficium aut Religiosum, aut sacro ordine initiatum sine beneficio, qui omittit omnino, aut multo tempore mutat suum Breuiarium, & regulas sui Episcopatus, vel ordinis sine dispensatione, peccare mortaliter. Hanc idem habet: & probat in sequenti num. 218. quia illud plane est contra præceptum positum, quo iubetur quisque secundum suam regulam recitare. Cuius præcepti ante meminimus in explicatione primi dubij. Ipsum autem sub mortali obligare, Nauar. in præced. num. 215. ex eo probat, quod Concil. Tolet. relatum in cap. De his, distinct. 12. iubeat contrarium talis præcepto, suspendi à communione sex mensibus, & culpam lachrymis ablucere: quæ amarè peni penitentia, indicia sunt culpæ mortalis, & non solummodo venialis.

TERTIUM DUBIUM.

An ex suo Breuiario recitare cum mutatione officij vnus diei in officium alterius diei, v. g. recitando de Sancto, cum recitari debeat de feria, vel contra: an inquam sit peccatum.

172.

AD hoc respondendum esse affirmatiue, ex eo patet: quod & tunc videtur vniformitas in recitatione horarum canonicarum, ex præcepto Ecclesiæ retinenda, per cap. penultimum & vltimum, dist. 12. cap. Conuenit, De consecr. distinct. 5. Sed difficultas est non modica an ipsum sit mortale; quam Suarez tractat in eodem cap. 23. à num. 11. ad 16. allatis in vtramque partem auctoribus, & rationibus. Pro solutione autem videtur dicendum: posse peccatum mortale committi mutando officium vnus diei in officium alterius. Quia præceptum de recitandis horis canonicis obligat sub mortali per antedicta. Ipsumque sic in genere datur de septè horis canonicis, ut etiam detur in particulari, seu in indiuiduo, de iisdem vnoquoque die recitandis: quæ cum ex Ecclesiæ institutione sint variæ, pro varietate dierum: merito vnas dicens non censetur dicere alias. Quare nec satisfacere præcepto de talibus determinatis tali die dicendis: si non eas, sed alias recitet. Confirmatur: quia alioqui dicere has potius quam alias tali die, solum esset consilij, tanquam quid melius: & non modo mortale, sed nec veniale esset facere in eo mutationem ex mera voluntate, ac sine vlla iusta causa, quod nemo dixerit. Aperteque in contrarium est, quod Pius V. in Bulla Romano Breuiario præfixa iubet officium diuinum dici secundum formam ab ipso præscriptam. Ad quam formam pertinet distributio eisdem officij per dies festos aliaque tempora. Ei autem distributioni repugnat mutatio officij vnus diei in officium alterius diei. Ergo repugnat dicto præcepto: nec relicta est arbitrio recitantis.

Verumtamen non adeo frequens est in ea mutatione tanta culpæ grauitas. Etenim semper à mortali ea excusatur ex paruitate materiæ: seu quantitatis, qua officium recitatum, minus est recitando: nisi ea enormem adferat læsionem officio diuino quod relinquitur; prudenti expendendam ex circumstantiis eiusdem mutationis; ut si sit valde frequens aut valde ridicula, prout censetur ea qua solertissimum officium proprium in die natiuitatis Domini, mutaretur in feriale simplicissimum; aut lugubre Dominicæ palmarum, cum hilare resurrectionis Domini. Quod si sit magna inæqualitas inter officia, quia scilicet illud relinquitur, multo longius est altero in quod mutatur: ut cum officium dominicæ, mutatur in officium vnus martyris, quod longe breuius est: non est excusatio; quia hoc supplet illud cum defectu notabili, atque adeo rationem habente defectus integritatis: qui quado est notabilis in officio diuino, constituit peccatum mortale, iuxta habitam in præced. sect. 3.

Excusatur item à mortali eadem mutatio, ex inaduertentia, quæ quamuis sit aliquo modo culpabilis, potest tamen à tanta grauitate culpæ excusare ipsam diuini officij mutatio-

nem, ut non deliberatam plene. Imo & excusare à recitatione omisso, ex communi sententia teste Azorio in cit. lib. 10. c. 10. q. 2. nisi, prout addit Suarez, ipsum sit notabiliter maius non omisso: quia tunc facienda esset aliqua cõpensatio, dicendo aliquid ex officio omisso diuersum ab eo quod iam dictum est. Excusatur deniq; ex iusta causa: qualis est quod non habeam nunc Breuiarium ex quo dicam officium de Sancto, & ideo dico de feria, quia non possum recitationem donec habeam commoditatem Breuiarij, differre; quoniam tunc erit mihi vacandum studio necessario, vel alicui operi pietatis.

QUARTUM DUBIUM.

An liberum sit in qui proprium Breuiarium habent approbatum, vti extra chorum nouo Breuiario Romano.

DE hoc interrogatus Nauar. non nihil incertus fuisse videtur in lib. 3. suorum consil. tit. De celebratione Missarum consil. 11. 16. & 19. Distingendum autem videtur. Nam si recitans extra chorum addictus sit choro in quo canuntur horæ canonicæ ex Breuiario approbato ducentis annis ante prædicti noui introductionem, non est probabile ei licere sine dispensatione Episcopi, ipso nouo vti. Ratio est, quia talis mutatio permittitur quidem à Pio V. fieri, etiam in choro; sed tantum de voluntate seu cõsensu Episcopi & Capituli. Cumq; priuata recitatio horarum canonicarum subrogetur in locum publicæ, qua fit in choro, debet esse ei conformis: ut patet per antedicta in explicatione dubij primi. Et confirmatur: quia deformitas inter eos qui sunt eiusdem vacationis & familie, reprehensibilis est: ex cap. In noua actione 16. quæst. 7. & ex Clem. 1. de electione: magna que est indecentia illa, qua inter tales: vnus ex vno, alius ex alio Breuiario recitat. Quamquam si nullum periculum inde imminet dissensionis, aut imminutionis charitatis, censerit potest, prout Lessius docet, De inst. & iure, lib. 2. c. 37. n. 75. illius Breuiarij vsus permissus hoc nomine, quod valde laudabile sit cõformare se Ecclesiæ Romanæ, tanq; matri omnium aliarum Ecclesiarum. D. grauitate prædicti peccati iudicandum erit ex qualitate & quantitate scandali, & aliorum incommodorum sequentium ex tali deformitate, quæ de se non videtur tanta, ut ad mortale sufficiat, prout notat Suarez in citato cap. 23. num. 9. in fine.

Iam si quis liber sit à choro, nec vlli regulæ subdit, qua certam formam seruare teneatur per statutum in Sede Apostolica approbatum, non videtur negandum quin ei liceat, etiam sine dispensatione, vti prædicto nouo Breuiario: ita ut Ecclesiæ præcepto satisfaciat recitando ex eo horas canonicas, prout Nauar. in citato consilio 16. ex eo probat: quod Pius V. in sua Bulla præcipiat omnes tam regulares, quam seculares vti eodem officio nouo, exceptis iis qui vtuntur antiquo ante ducentos annos recepto. Quæ exceptio non præcipit, ut antiquum eiusmodi officium ij seruet, qui illud antea tenuerint: sed indicat quod si nolint, non teneantur seruare nouum, ne quidem in choro: nisi ipsum sit in eo introductum consensu Prælati & Capituli. Nihil est igitur, cur ad seruandum nouum Breuiarium extra chorum, prædictis necessaria sit dispensatio Episcopi: cum Papa sufficientem ad id faciat potestatem, non requirentem Episcopi consensum. Nam nominatim de choro expressam mentionem faciendo, non obscure indicat se respectu tantum illius exceptionem addidisse, impedimentum adferentem recitandi horas canonicas ex ipso nouo Breuiario: ad quod tollendum esset opus autoritate Episcopi, & Capituli.

Porro quin omnes ij quorum breuiarium non præfuit ducentis annis ipsum Romanum nouum, possint ex eo horas canonicas priuatim recitare sine dispensatione dubium non est. De qua re videndus est Suarez in sequenti num. 10. Admonens non obstare, quod per negligentiam Prælatorum recitatur in choro ante vltimum breuiarium: qua cum ipsum sit, ut supponimus, de numero eorum quæ abrogantur à Papa, prauus est talis vsus; vt pote retentus contra expressam Superioris voluntatem. Vnde fit, vt nequeat obligationem inducere ad illum inuitandum: nec posse Prælaturam præcipere illius imitationem: cum obstat præceptum Papæ, de quo idem author pluribus in præced. cap. 11.

cap. 11.

QVIN.

QVINTVM DVBIVM.

An ad satisfaciendum Ecclesie præcepto, necessarium sit horas canonicas clara voce recitare.

174. PRO huius explicatione sit prima propositio. Non satisfieri præcepto Ecclesie recitando horas canonicas solammente; sed requiri ut etiam voce recitentur. Hanc habet Medina in Cod. De oratione quæstio. 7. in initio. Et probat: quia cum Ecclesia non obliget immediate ad actum mentis, præceptum ipsius non impletur solo interiori mentis actu. Deinde quia ex D. Thomæ 2. 2. quæst. 83. art. 12. Oratio publica, id est, quæ per ministros Ecclesie in persona totius populi Deo offertur, ut ab ipso populo exaudiri possit, debet voce proferri. Recitatio vero horarum canonicarum, oratio est huius generis, ut satis constat. Accedit quod in Concilio Basiliensi sess. 21. sit iustum, ut horæ canonicæ non inter dentes, nec in gutture, nec syncopate, sed integre pronuntientur.

Secunda propositio est, Eum qui non tantum priuatim, sed etiam solus dicit horas canonicas, satisfacere præcepto Ecclesie, si eas taliter recitet, ut vere dici queat, ore voceque preces fundere: siue possit ab alio audiri siue non possit. Hanc contra Medinam loco cit. tenet Nauarr. in tractatu de oratione cap. 20. num. 14. Et probat, tum quia ex ipso etiam Ecclesie præscripto, in Missa, & in ipsiis horis canonicis quædam secreto dicenda sunt. Tum quia communis usus virorum piorum & doctorum est, ut in templo vel in cubiculo, vel faciendo iter cum alijs (ne eis molesti sint, vel impedimento, & ad fugiendam hypocritis speciem, lumen missæ voce ex urbanitate & ciuilitate horas suas recitent. Tum demum quia ut Caietan. notat ad citatum D. Thomæ artic. 12. oratio publica de præcepto quidem debet vocalis esse: sed tamen clara & alta, solummodo ex decencia; quæ plerumque cessat ratione personarum quæ inde offenderent vel impedirentur. Neque obstat quod in eodem loco D. Thomæ dicat orationem publicam debere fieri alta voce, ut innotescat populo pro quo profertur. Nam id intelligendum est de oratione quæ non solum est publica, sed etiam publice dicenda est, ut audiat populus: quod non est semper necessarium in recitatione horarum canonicarum, sicut est in celebratione missæ. Ille enim plerumque à solo, & nemine conficere recitari possunt: hæc autem, non; nisi duobus assistentibus ex capite. Hoc quoque, De consecr. distinct. 1. (aut saltem vno, prout consuetudo iam obinuit) celebrari potest, & ideo clara semper & intelligibile voce, dicenda est.

Tertia propositio est, Vocem eius qui solus & priuatim recitat horas canonicas, non debere esse ita summisam, ut non audiat seipsum. Hæc est contra Azorium in 1. part. Moral. instit. libr. 10. cap. 11. quæst. 4. eamque tenent non modo Caiet. & Medina quos ipse refert: sed etiam loco cit. Nauarr. quem quasi sibi consentientem idem Azor assertit, satis aperte; verba enim ipsius sunt. Cum eas pronunciat ad se tantum mouendū, & mente & corpore Deo seruendum, sufficit quod formet, verba illaque audiat & intelligat. Quibus verbis insinuat quoque rationem nostræ propositionis: nempe quod iuxta Diui Thomæ doctrinam loco cit. horæ canonicæ proferri debeant voce, ut habeamus signum externum quo mens nostra eleuetur in Deum. Signum autem non operatur nisi ingerendo sensui speciem sui; & vocalis recitatio horarum canonicarum non audita, nullam sui speciem sensui ingerit.

Quarta propositio est, Recitantem cum socio debere ab eo audiri. Hæc patet ex præcedenti, quia si recitans audire debet seipsum, multo magis socium cum quo recitat:

quia non suppleret alioqui audiendo,
quod omittit non recitando.

**

**

VLTIMVM DVBIVM.

An ad chorum & cantū deputati satisfaciant Ecclesie præcepto, si tantum choro presentes adsint, & in eo summissa voce Ecclesiasticum officium persoluant: nec cantant cum alijs, sed tantum eos qui cantant in choro auscultent.

175. AD hoc Azor in seq. quæst. 5. citato Nauar. respondet negatiue iuxta cap. Si quis presbiter dist. 92. & Concil. Basiliense sess. 21. & Concil. Trid. sess. 24. cap. 12. de reform. ubi hæc de habentibus in Ecclesijs cathedralibus aut collegiatis dignitatem, canonicam; um, præbendam, aut portionem ita dicitur. Omnes vero diuina perse, & non per substitutos, cõpellantur obire officia: & Episcopo celebranti, aut alia pontificalia exercenti assistere & inseruire, atque in choro ad psallendum instituto, hymnis & canticis, Dei nomen reuerenter distincte deuoteque; laudare. Idem tamen author in seq. qu. 6. eos excusari existimat, quando contrarium fuerit consuetudine receptum: dum modo diuinum officium nullum detrimentum inde accipiat: ut cum non canentes suppleant suum defectum per capellanos. Qua de re latius differit Suarez in lib. 4. 12. vt & de cæteris quæ peculiariter attinet ad recitationem faciendam in choro, ab initio eiusdem libri vsque; ad cap. 16. quem possunt consulere Prælati: quibus incumbit onus prouidendi, ut omnia in choro fiant debite.

De loco requisito ad recitationem horarum canonicarum.

SECTIO VI.

DE hoc Nauar. plenius cæteris agit, in tract. De oratione cap. 5. in quo persequitur etiam modos notatu dignos, quibus contra loci sacri reuerentiam peccatur. Cum eodem vero propositiones hæc tenendæ videntur.

176. Prima est, horas canonicas publice dicendas, debere in Ecclesia dici. Hanc quoque; habet Sotus in 10. de iust. & iure quæst. 5. art. 4. in fine. Et probat tum ex Clemen. prima de celebrat. Missarum §. Ne igitur ubi horæ canonicæ in Ecclesijs psallantur: tum ex eo quod templum in hoc extracta, destinataque; sint, ut ibi horæ canonicæ celebrentur.

Secunda est, Canonicos & cæteros beneficiarios ad recitationem horarum canonicarum in choro adstrictos debere ibi eas recitare: nec à peccato excusari, si eas domi recitent; nisi iustam habeant causam absentia suæ à choro. Hæc sequitur ex præcedenti. Difficultas est autem, An peccatum quod in eo committitur sit mortale. Esse enim censuerunt Innocentius & Hostiensis teste Sylu. in verbo Hora, quæst. 2. dicto 4. Quam sententiam Sotus loco cit. improbat tanquam nimis rigidam. Nauarrus vero communiter receptam dicens in eod. cap. 5. num. 14. eam confirmat ex cap. finali dist. 92. in quo deponi à Clero iubetur Presbyter aut Diaconus, vel quilibet Clericus Ecclesie deputatus, qui ad quotidianum psallendi officium, matutinis vel vespertinis horis ad Ecclesiam non conuenit. Depositi enim, pœna est grauis, non imponenda nisi ob graue seu mortale peccatum. Verum tamen in Soti sententiam inclinans, censet cum Syluest. & Caietan. limitandum esse rigorem eiusmodi, ut locum habeat tantummodo, cum per contemptum, aut contra Prælati particulare præceptum fieret talis absentia: aut ob eam officium diuinum non diceretur in Ecclesia, aut saltem nõ diceretur cum debita solemnitate, eo quod presentia ipsius esset ad eam necessaria.

177. Extra eos casus vero, peccatum non esse plusquam veniale, licet graue, & interdum nullum: cum scilicet iusta datur causa absentia ab Ecclesia. Porro tradita propositio procedit iuxta eundem Nauarrum ibidem, non tantum quoad beneficiarios Ecclesiarum collegiarum, sed etiam quoad beneficos Ecclesiarum non collegiarum, quando tenentur conuenire, & simul dicere matutinum aut vespertas, vel Missam canere vel omnes aut aliquas horas recitare quia verbum, non conuenierint, vsurpatum in cit. cap. finali, no minus de talibus absentibus, quam de alijs verificatur.

Procedit quoque eadem propositio, ut quoad pœnam peccati, sic etiam quoad pœnam priuationis distributionum,

quæ sunt ipsi, qui sunt præfentes: quia cessante causa cessare debet effectus nondum productus. Vnde, *vt idem Nauarr. in sequenti numer. 20. habet*, quando aliquot dies in aliqua Ecclesia cõceduntur, vt quis nihil quotidianarum distributionum perdendo, possit abesse ab horis, & alijs diuinis officijs: id intelligendum est, cum abfuerit ex iusta & rationabili causa: non autem pro solo libito, & iniusta irrationabilique de causa. Quod probat per illam commendabilem Paludani determinationem. Quod statutum aut consuetudo, vt is, qui tali vel tali officio, vel horæ præfens fuerit, distributiones lucrifaciat, etiam si protinus egrediatur, & discedat: de eo intelligi debeat qui egreditur vt procuret negotia Ecclesiæ, vel agat opera aliqua sancta: non autem de eo qui egreditur vt otietur, fabuletur, aut ludat. Quodq; statutum contrarium, *nimpe vt lucrifaciat easdem distributiones, etiam si egrediatur ex quadam causa vana nec iusta; nõ excuset coram Deo, nec in conscientia; etiam si in foro exteriori non detrahatur ei sua portio.*

Procedit denique, *ex eodem Nauarr. in seq. numer. 21. eadem propositio; quantumcunq; secundum statutum propriæ Ecclesiæ, tales causæ reputentur pro iustis, si reuera iustæ nõ sint; vt prætextus eundi ad necessaria naturæ, vel rescandi barbam vel capillos, vel excipiendi aduentantem hospitem, vel interessendi alicui actui scholastico.* Ratio est quam tangit Sotus loco cit. quod fingens absentia suæ causam, cū Ecclesiam, cuius alimentis sustentatur, defraudet seruitio quod ei debet, iniustitiam committat.

178.

Tertia propositio est. Comuni iure, Clericos cum priuatim horas canonicas recitant, satisfacere Ecclesiæ præcepto, recitando vbi cunq; voluerint; dummodo locus debitam attentionem non impediatur, aut cum religione, quæ diuino officio debetur, non pugnet, nec præbeat alijs offensionem. Hanc probat recepta consuetudo, qua viri etiam timorata conscientia & docti, non reformidant vbi libet officium suum dicere, nisi videant adesse periculum offensionis aliorum, aut impedimentum attente ac deuote recitandi: quale contingere potest in via, platea alijve locis publicis & prophanis, quibus sunt frequentes hominũ conuentus, clamores & strepitus forenses & prophani. Quod autem Sotus loco cit. ait recitantes extra Ecclesiam debere habere oratorium aliquod in sua domo ad id deputatum; Nauarr. De oratione cap. 21. numer. 32. ait posse quidem procedere de decencia & honestate, non autem de præcepto: quia quod nullo iure præcipitur, nõ est pro præcepto habendum: sicut nec superstitiosa adinuentione præsumendum, quod sanctorum Patrum documento sancitum non est; ex cap. Consuluiti 2. quæst. 4. Illud autem nullo iure est præceptum; imo contrarium potius est plurium consuetudine receptum.

Intellige autem nullo iure communi, quia fieri interdum potest vt speciali iure, id est, particulari statuto vel consuetudine aliquorum, vel autoritate Confessarij vel voluntate fundatoris, præceptũ sit horas ipsas recitari certo loco, sicut & Missam dici, aut officium defunctorum; vel aliquem hymnum, aut responsum cantari pro viuus aut defunctis. Cui præcepto contrahentur, nec satisfacit, vt manifestum est, dicendo in alio loco: prout ex Baldi & aliorum determinatione Nauarr. tradit in præced. cap. 5. num. Indeq; infert in sequenti numer. 12. respondendum esse negatiue ad quæstionem, quæ quæritur. Vtrum Clericus studens satisfaciat suæ conscientia; in Academia in qua studet celebrando Missas, quas ratione officij aut beneficij sui obligatus est dicere in certa Ecclesia, Eremitorio, vel altari suæ patriæ. Similiter & ad eam qua quæritur, Vtrum Capitulum quod obligatur dicere responsoria Sanctorum, aut defunctorũ ante altare maius, aut in corpore Ecclesiæ, aut in tali vel tali parte claustrij, aut in capitulo, satisfaciat dicendo illa alibi sine iusta causa vel autoritate legitima. In exemplum autem iustæ causæ adferri possunt, scandalum, species hypocrisis, impedimentum deuotionis, aut ceremonia superflua.

Quarta propositio est. Cæteris paribus melius esse priuatim recitare horas canonicas in locis sacris, quam alibi. Hanc habet Nauarr. in eodem cap. 5. numero 4. congruenter cap. Parsimonia distin. 4. 1. & cap. Docet, De immunitate Eccles. in 6. additis rationibus D. Thomæ 2. 2. quæst. 84. art. 3. ad 2.

Tum quod ratione consecrationis loci Deus specialiter inueniet ad melius orandum. Tum quod talis locus propter mysteria & sanctitatis signa quæ in eo continentur, ad orationem excitet, iuxta illud ex Isaiã vsurpatum à Domino nostro Luca 19. Domus mea domus orationis vocabitur. Tum demum, quod per concursum plurium ibi orantiũ, oratio nostra facilius exaudiatur, dicente Domino Matth. 18. Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.]

De corporis situ, qui est modus quidem loci, superest monendum, cum recitatio fit secreto, habendam esse in eo rationem deuotionis & reuerentia diuinæ ex vna parte: & propriæ necessitatis ex altera. Cum autem sit coram alijs, is seruandus est qui fit illis ædificationi, nec præbeat scandalum: atq; præstandum si quid super eo præscriptum sit in regulis, vt est de stando cum certũ quid recitatur, & de dicendo nonnulla flexis genibus & similibus. Quæ Suarez in memorato lib. 4. cap. 27. num. 2. ait non esse imposta sub rigore præcepti, secluso contemptu & scandalo.

De tempore requisito.

SECTIO VLTIMA.

DE hoc post Nauarr. in eodem tractatu de oratione cap. tertio differunt Azor in 1. parte Morla. In sit. lib. 10. capite 9. & Suar. de relig. tract. 4. lib. 4. cap. 27. à num. 3. Quæ videntur scitu necessaria de eo pro quotidiana praxi trademus aliquot propositionibus.

Prima est. Iure quidem communi singularum horarum recitationem certum determinatumque tempus requirere: attamen in vsu seruandum esse illud in quo cæcidi debent ex aliqua particulari constitutione vel consuetudine, vel ordinatione siue foundationis, siue ordinis, vel loci ad quem pertinet obligatus ad recitationem. Prior pars, *pro cuius pleniore declaratione videri possunt: qua Nauarrus habet loco citato numero 27. & aliquot sequentibus, patet ex capite 1. De celebra. Missarum, & ex Clement. 1. eod. titul. Posterior vero, quam idem habet ibidem numero 39. ex Palud. D. Anton. & Syu. probatur: quia talis determinatio, cum sit tantum iuris humani, potest per iustam constitutionem, aut consuetudinem legitime præscriptam mutari.* Vnde infert ipse Nauarr. quod vbi iusta ordinatione matutinum in Ecclesia dicitur media nocte, dicentes hora quarta post mediam noctem non satisfacere suo munerij. Neque contra, si constitutum sit vt dicantur horæ quartæ matutina, satisfacere dicentes media nocte. Infert etiam, quod etiam si iuxta ius commune tenemur in Quadragesima dicere nonam hora tertia post meridiem, & post nonam vespere ante cenam, nunc tamen necessarium non esse id facere: quia in hoc consuetudo eidem iuri derogauit.

Secunda propositio est. Statis, debitisq; temporibus recitandas esse horas singulas canonicas: non modo cum publice in Ecclesia canuntur, sed etiam cum priuatim dicuntur: siue quis solus per se, siue cum socio dicat. Hanc Nauarr. numero 45. ait esse communem sententiam canonicarum, intelligentium ante citata iura de ea quoq; recitatione, quæ sit priuatim. Nec immerito: quia in hanc pariter cadit ratio talis iussionis. Etenim horæ canonicæ, statis temporibus recitari iubentur, non tam ad consulendum commoditati recitantium, quam ad augendum cultum diuinum, & ad efficiendum frequentiore ac diuturniore, ad Deum per orationem, mentis nostræ eleuationem cum pio erga eum affectu. Hinc consequens est, quod Nauarr. infert Ecclesiasticos illos errare qui totũ officium simul, ad vespere vsq; mane recitant; integrum diem interea in otio consumpturi, nec studio, aut alteri honesto negotio vel occupationi vacaturi: aut qui iter agentes dicto modo recitant, qui recitare possent debitis horis: nempe, *vt idem inquit numero 48. sub crepusculum dicendo officium matutinum, primam vero post vnam horam: deinde tertiam post duas horas: sub meridiem autem sextam & post secundam pomeridianam, nonam: ac vespere, prope horam quartam, & demum completorium sub noctis crepusculum.* Quæ distinctio accommodata est rememoratiõni mysteriorũ passionis Domini nostri: cuius

gratia

gratiâ illam institutam esse indicant versus relati in glossâ ad cap. 1. de celebrat. Missarum.

*Hac sunt septenis propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat,
Prima replet spiritus, causam dat tertia mortis,
Sexta ruci necit, latuâ eius nona bipertit,
Vespera deponit, tumulo completa reponit.*

Inferi alia Nauar. quæ apud ipsam videri poterunt.

Tercia propositio est. Præuenire tempus debitum recitandi horas canonicas, vel illud differre, et si peccatum est, nõ est tamen de se plusquam veniale: nec coniunctam habet obligationem horas dictas iterandi: vt nec inuersio ordinis ipsarum. Hanc esse communiter receptam, notat Sylu. in verbo hora quæst. 9. dicto 6. in fine: pro qua aliquot auctores citat Suarez in eod. lib. 4. cap. 27. n. 3. Et Nauar. in eodem cap. 3. num. 59. bonam rationem illius tangit: nempe quod tempus non sit de substantia præcepti recitandi horas canonicas. Nam in cap. Dolentes de celebra. Missarum præcipitur quidem, vt obligati ad horas canonicas, dicant officiũ tam nocturnum quam diurnum: non tamen vt nocturnum de nocte, & diurnum de die dicatur; nec certas horas determinat. Accedit, quod aliqui sicut de præcepto tenemur omnes horas canonicas singulis diebus dicere, teneremur pariter certis debitis horis dicere: atq; adeo sicut communiter nulla de causa possumus horas vnus diei deferre in alium, ita nec possemus differre easdem, de vna hora in aliam. At contrarium communi consuetudine seruatur; congruenter cap. Presbyter, dist. 91. & cap. 1. de celebrat. Missarum: ponderato verbo, *vixta possibilitatem*, quod vtrobiq; habetur. Hinc in eodem n. 59. Nauar. cum D. Anton. Sylu. & Caietan. assentitur assentibus, quod dicere primam ac etiam matutinas horas post meridiem: imo & post decimam aut vndecimam à meridie, non esse peccatum mortale: dummodo omnes tales diei horæ canonicæ ante mediam noctem finiatur.

Quarta propositio est. Possit sine peccato iusta de causa, vt priuatum, sic & in Ecclesia publice recitari horas canonicas anticipata aut postposita hora canendi. Hanc Nauar. in præced. n. 55. probat; tum per memorata iura: tum per communem consuetudinem, quã ob processionem solemnem, aut insignem aliquam concionem, aut Principis aduentum, aliaque similes causas, *quæ maiores esse debent, cum hora ipsa diei debent publice quã cum priuatum, vt id in b. ne docet in seq. n. 72. & 73.* præueniuntur, aut differuntur horæ debite dicendi: officium diuinum, aut ipsius partem. Accedit ratio D. Thomæ in quod. 5. art. vlt. quod melius sit reddere Deo vtrumque: nimirum & debitas laudes, & alia officia honesta, quam vt vnum per aliud impediat.

Monet tamen Nauar. num. 56. talem anticipationem aut postpositionem fieri debere Superioris autoritate: Episcopi scilicet, vel Vicarij ipsius, aut capitali vel Decani in Cathedrali Ecclesia, & in alijs Ecclesijs, autoritate Abbatis, Præpositi, Prioris vel alterius Prælati, seu præfati caru. Imo & autoritate Papæ, si per modum statuti perpetui tale quid constituendum esset, vt idem Nauar. in cit. nu. 73. probat per cap. Quod super his, De maiori parte & obediencia, & per Clemen. Ne Romani, De electione. Adde eum eodem in prædicto n. 56. quod etsi consequens videatur ex allata propositione, non peccare scholasticos, prout Maior sensit, qui toto tempore ante prandium studijs vacant, & post prandium horas canonicas recitant: quia tempus illud est aptius studijs, & hoc non est incipit ad orationem: consultius tamen esse, tum ad orandum cum maiori deuotione & consolatione; tum ad tempus studij augendum per euitationem vanorum colloquiorum, aliarumq; occasionum illud male perdendi: matutinũ prima parte noctis recitare vsq; ad laudes: & primo mane has, cum prima; postea tertiam, & sextam audiendo Missam: & statim à prandio dicere nonam, & ante vespertinum studium recitare vespertas: ac post illud cõpletorium. In confirmationem Nauar. ipse adfert propriam experientiam; qua viri tantæ pietatis & eruditionis non est paruipendenda.

Quod vero contra allatam propositionem obijci potest de Eremita, cui præuenienti debitum tempus in recitatione diuini officij acerbè postponenti vero marcidæ vix ab Angelo adferbantur: & de Episcopo qui post obitum, reuela-

uit se purgatorij poenas perpeti, eò, quod consueuisset dum versaretur in aula Principis, pensum diuini officij non persolvere debito tempore: Azor ex eo soluit in 1. par. Moral. Infit. li. 10. cap. 9. qu. 3. quod neuter videatur causam iustâ anticipationis, aut dilationis habuisse, cum ille non detineretur alijs occupationibus, & iste plus quã applicaret se negotijs non necessarijs.

Quinta propositio est. Non satisfieri præcepto Ecclesiæ, si preces horarum quæ ad certum tempus pertinent, pridie aut postridie recitentur. Hanc esse ab omnibus receptam notat Suarez in cit. cap. 27. nu. 4. Probatur vero, quia tales preces imponuntur ab Ecclesia tanquam onus diei, id est, tanquam pensum vnoquoq; die persoluum ad cultum & honorẽ, quem Deo & suis Sanctis eodem die deferendum exhibendumq; censet. Vnde sicut ieiunium pro certo die impositũ, non sufficit pridie aut postridie seruare ad satisfaciendum tali obligationi: ita nec preces horarias certo die persoluum, sufficit alio die dicere ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, de illis recitandis dato.

Ceterum ad iudicandum quid ad talem satisfactionem requiratur, atq; sufficiat, spectanda est consuetudo: quæ est legis tum optima interpres, tum etiã abrogatrix. Sic cum Ecclesiasticũ officium diei celebrioris, cõstet primis & secundis Vesperis: illæ ob receptã consuetudinem sunt dicendæ pridie eiusdẽ diei: ita vt præcepto nõ satisfaciatur, qui illas recitare distulerit post mediã noctem. Secundo, quamuis dies Ecclesiasticus cõputetur ab vna media nocte ad alteram proximè sequentem: vnus tamen diei officij nocturnum cum laudibus potest ratione consuetudinis recitari vespere præcedentis diei: nempe post quartã pomeridianam; idq; tam æstate quam hyeme. Ita determinat congruenter vsui communi Azor in cit. cap. 9. qu. 5. & Suarez in seq. n. 14. expendentis D. Thomæ de hac re sententiam in quodlib. 5. qu. vlt. vbi docet licere matutinum diei sequentis dicere de sero diei antecedentis: seu post dictas in hoc Vesperas & cõpletorium. Nihilominus damnans eos qui eiusmodi licentia vtuntur propter lasciuia: vt scilicet quietius somnolentæ & voluptati vacent: non autem ob necessitatem literarum & honestarum occupationum. Obijcienti autem diem incipere à media nocte, D. ipse Thomas occurrit, id verum esse, quantum ad cõtractus & alia id genus: non item quantum ad Ecclesiasticũ officium, & solemnitate celebratas; quoniam ea ratione incipit à Vesperis. Quod responsum Nauar. in cit. cap. 3. n. 70. approbanst nquam consentaneum cap. 1. & 2. De ferijs: addit ex Caiet. diem quoad horas recitandas incipere à vespere, & durare vsq; ad mediam noctem, quæ proximè dabitur post sequentem vespeream.

Neque obstat quod prima, & sequentes horæ ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ, dici non possint ante mediam noctem. Nam vt bene ibidem monet Nauar. generalis consuetudo non habet vt aliter persoluantur, quam intra spatium, quod est ab vna media nocte ad alteram proximè sequentem. Ceterum cur inualuerit consuetudo matutinũ recitandum anticipatione temporis, ratio esse potuit, quod rigor ipsius recitandi media nocte non potu- rit moraliter seruari à tantis hominum multitudine & varietate: & consequenter periculosum fuerit tantæ difficultatis onus imponere omnibus sub mortali. Vnde permissum est in eo tempore, mutationem aliquam fieri: idq; anticipando, quia securius est: quandoquidem postponendo multi exponerentur periculo vel ipsam mittendi omnino, vel nimium postponendi: quod magis alienum est à ratione officij de nocte dicendi quam ipsum dici nocte ingruente.

Tercio quamuis iure communi singulæ horæ canonicæ distinctis à se inuicem diei partibus recitandæ sint (quod ipsarũ nomina satis indicant) tamen sine peccato fit, vt simul cum nocturnis laudes dicantur; & tertia cum prima vel cum sexta & cum hac coniungatur nona, aut dicatur cum vespere; ac cum his cõpletorium recitetur, quia cõsuetudo id obtinuit, quæ iuri derogare potest. Ita docet Azor ibi. qu. 8. volens id procedere, etiã si id faciat quis suo solo arbitratu, absque causa legitima: dummodo tamen absit cõtemptus & periculum recitandi parũ studiosè, attente, & religiose. Beneq; addens non esse parem rationem, si quis absque iusta causa totum officium diuinum simul persoluat, aut vespere &

comple-

180.

completorium ante prandium recitet, quia id nō est in more positum. Quā de re plenius Suarez in memorato cap. 27. numero 7. 8. & 9.

Aduerte autem ex Nau. de oratione cap. 4. n. 74. & 75. nō esse ita per consuetudinem abrogatum ius cōmune de recitando statim dici partibus horas canonicas; quin liceat priuatim recitantibus illud seruare; ita vt minime peccet quis, si pro sua tantum deuotione, dicat nocturnum officium de nocte, laudes matutinas in aurora, primā in fine primae partis diei artificialis, seu spatij in quo sol est super nostrum horizontem, distincti in duodecim partes, tertiā in fine tertiae partis, sextam in fine sextae, nonam in fine nonae, vesperas appetente solis occasu; & completorium in noctis crepusculo. Quae determinatio temporis, vt ex Angelo & Sylu. idem habet in seq. num. 76. non est praecise accipienda: sed cum latitudine, quā extendatur ad vnā mediam horam antecedentem, & ad vnā mediam sequentem, vt ipsemet nu. 77. probabilius iudicat: quam quod Angelus & Sylu. significant, dicentes matutinū dicendum media nocte, posse dici in aurora ratione talis latitudinis. Ratio vero est, quod tanta sit distantia inter mediā noctem & auroram, vt irrationabile sit reputare factum in vna, quod fit in alia.

Aduerte 2. ex cod. Nau. in praeced. n. 64. post dictas vespere matutinas preces diei sequentis, licitum esse, vt diebus ieiunij facere collationem, sic alijs diebus fumere cenam: idq; non impedire quominus in eodem sequenti die possit dici Missae sacrum.

Auerte denique pro nonnulla clariore intelligentia antecedentium, differentiā esse (quod idem quoque Nauarr. notat in seq. num. 78.) inter lapsum horae debita, & diei debiti ad recitandum: quod etiam si hora labatur, duret nihilominus obligatio recitandi; neque lapsus illius, peccatum mortale pariat in recitante priuatim: Lapsus vero die ultra mediā noctem, obligatio recitandi expiret & peccatum mortale committatur transgressione praeccepti Ecclesiast. Videri, ostest Suar. in eodem cap. 27. numero 5. & 6. Dixi autem in recitante priuatim, quia ex eodem Nauarr. ibid. expirante hora recitanti publice, expirat obligatio taliter recitandi. Vnde fit, vt eidem obligationi minime satisfaciunt, qui publice matutinas horas, aut primam, tertiam, vel sextam recitant post meridiem; quas in choro ante meridiem dicere tenebantur, tam communi iure, quam generali consuetudine, recepta in sua Ecclesia.

CAP. XIII.

De causis excusantibus à recitatione horarum canonicarum.

SUMMARIUM.

- 181 Infirmus excusans à recitatione horarum canonicarum debet esse grauis.
- 182 Quid sit faciendum cum de tali grauitate dubitatur. & quod is qui non potest recitare, non teneatur audire alium recitantem.
- 183 Ad quid teneatur qui recitare potest partem officij, sed non totum: & quatenus teneatur sibi adhibere socium.
- 184 An qui impeditur horas canonicas recitare, teneatur prout potest per alias preces supplere.
- 185 De cecitate, quatenus excuset à recitatione horarum canonicarum.
- 186 De dispensatione excusante ab eadem recitatione.
- 187 De occupatione excusante à recitatione horarum canonicarum.
- 188 De excusatione eorum qui in choro vacant ministerijs alijs, à recitatione horarum canonicarum.
- 189 De excusatione non habentis Breuiarium.
- 190 De peccato illius, qui beneficium Ecclesiasticum aut sacrum ordinem suscipit, nesciens recitare Breuiarium.
- 191 Monita quaedam pro praxi quotidiana de obligatione recitandi horas canonicas.
- 192 Aetas puerilis non excusat ab eadem recitatione: quodque Episcopus non possit ob tale impedimentum ab illa dispensare.
- 193 Nec vacatio in studijs excusat ab eadem recitatione.
- 194 Aliquot mortua recitandi cum debita pietate horas canonicas.

Tales causae sunt variae: quas Nauarr. in Enchir. capit. 25. num. 100. ad quinq; reuocat: quarum quatuor Beneficario, cum ceteris qui ad eandem recitationem tenentur, sunt communes; & vna est illius propria.

Prima igitur communis, est infirmitas corporis: de qua inter ceteros late Nauarr. ipse in tractat. De oratione, capite 11. vbi num. 1. ab omnibus admissam docet, per illud in cap. Clericus victum, dist. 91. Clericus qui absq; corpulculi sui inaequalitate vigilijs deest, stipendijs priuatus excommunicatur.

QVÆRI AVTEM POTEST PRIMO. An qualibet aegritudo talem excusationem praebat. Ad quod idem num. 2. respondet negatiue. Addens secundum Hostiensem & Innoc. ac ceteros Canonistas ad cap. 1. De celebr. Missarum, eam tantum infirmitatem excusare, ob quam aegrotanti horarum canonicarum pronuntiatio directe aut indirecte noceret notabiliter. Ratio vero ea est, quā Sotus tangit in lib. 10. De iust. & iure quaest. 5. art. 3. quod obligatio recitandi horarum canonicas sit arctissima, prout patet ex cap. Dolentes, De celebr. Missarum, descendatque à iure diuino. Vnde fit, vt non nisi ex graui causa, quisquam eorum cuius posita est, debeat ab ea liber censerī: & per consequens nec excusari ex alia infirmitate, quam quae notabiliter noceat. Hincque inferit Nauarr. ibidem, fieri posse vt ob infirmitatem excusetur quis ab obligatione recitandi horas canonicas in choro, qui non excusatur ab obligatione recitandi domi: vt ille, qui quamuis alias bene valeat: sic tamen laborat ex pedibus, vt ad Ecclesiam ire nequeat. Inferit item in seq. num. 3. & 4. non excusari ab eadem obligatione aegrotum, cuius morbus, vt febris tertiana vel quartana, statim horis recurrit: ita vt ipse ante vel post eandem possit absq; notabili nocimento, officium suum recitare. Inferri pariter potest nec excusari eum cuius morbus talis est, vt ipsum non impediat quominus ordinarias actiones capitis & linguae exercere possit, & cum amicis negotia prophana tractare, in quibus tantum est difficultatis, quantum in ipsa horarum canonicarum recitatione.

QVÆRI SECUNDO POTEST. Quid sit faciendum cum dubitatur. An infirmitas grauis sit, necne. Ad quod respondetur consulendum esse Medicum, prout tangit Sylu. in verbo Hora quaest. 4. dicto 1. ipsiusq; iudicio demorbi grauitate esse standum: dummodo, vt Nauarr. in sequenti cap. 21. numero 16. sit vir prudens ac timens Deum Ecclesiarumque praecceptis multū deferens: praesertim cum ex cap. Contraria, De cons. crar. dist. 5. contraria sint diuinae conditioni praeccepta Medicinae, quae à ieiunijs reuocant, lucubrare non sinunt, &c.

Quod autem Sotus in eodem art. 3. concedens quidem posse quem propria autoritate horas canonicas omittere, cum manifestam fuerit infirmitatem ipsius parere legitimum recitandi impedimentum; negat tamen in dubio consilium & iudicium medici sufficere, sed adhuc requiri Superioris indulgentiam: Nauarr. ibidem rejicit ex eo, quod nulli libere fere sit consuetudo, excipit ad summum Religiosus, vt super eo licentia petatur. Adde quod Medicorum sit, vt de salubribus & insalubribus cibis iudicare: ita & de morborum grauitate & leuitate. Atq; adeo sicut standum est illorum iudicio, dicentium cibum aliquem noxium esse: sic etiam dicentium morbum aliquem esse grauem: praesertim cum homines non habeant aliam regulam, qua possint in eiusmodi dubio gubernari. Quod si ipse quoque Medicus de grauitate morbi dubitaret, aut certam fidem non faceret tanquā minus peritus, aut quod videretur non satis timoratae conscientiae locus esset sententiae Soti, quā ad relaxationem propositae obligationis requirit auctoritatem Superioris: cuius est, non autem Medici, illam facere. Idem quoque notat Azor in prima par. Moral. Inst. lib. 10. cap. 13. qu. 1. & plenius Suarez in citato lib. 4. cap. 28. n. 20. & 21.

QVÆRI TERTIO POTEST. An si quis ratione morbi nequit officium diuinum recitare, teneatur illud audire alio recitante. Ad quod cum Innocen. & Panorm. Syluest. verbo Hora quaest. 4. dicto 2. & Nauarr. De oratione cap. 11. num. 7. respondent negatiue: & respondendū esse constanter tenere Doctores notat Azor in seq. quaest. 2. Ratio vero est, quam ex Paludano habet Nauarrus, quia Clericis, qui obligan-

181.

182.